

Hindski jezik kroz prizmu prevodljivosti lingvističkih osobina i specifičnih idioma na primjeru odabranih Premchandovih tekstova

Turkalj, Danijela

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:772677>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije
Katedra za indologiju

Diplomski studij

**Hindski jezik kroz prizmu prevodljivosti
lingvističkih osobina i specifičnih idioma na
primjeru odabranih Premchandovih tekstova**

Diplomski rad

Studentica: Danijela Turkalj

Mentor: mr. sc. Krešimir Krnic

Zagreb, rujan 2020.

University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Indology and the Far Eastern studies

Graduate programme

**Hindi language through the prism of
translatability of linguistic features and specific
idioms on the example of selected Premchand's
texts**

Master's thesis

Student: Danijela Turkalj

Mentor: mr. sc. Krešimir Krnic

Zagreb, September 2020.

Sadržaj

1	Uvod.....	1
2	Selektivni prikaz osobina hindskoga jezika	2
2.1	Vremena i načini.....	3
2.1.1	Negotovo sadašnje vrijeme	3
2.1.2	Gotovo sadašnje vrijeme	4
2.1.3	Agentivna konstrukcija	4
2.1.4	Trajno sadašnje vrijeme	5
2.1.5	Negotovo prošlo vrijeme	6
2.1.6	Gotovo prošlo vrijeme.....	6
2.1.7	Trajno prošlo vrijeme	7
2.1.8	Negotovo pripovjedno vrijeme.....	7
2.1.9	Gotovo pripovjedno vrijeme	7
2.1.10	Prezumptiv	8
2.1.11	Konjunktiv.....	9
2.1.12	Kondicional	10
2.1.13	Pasiv	11
2.2	Vremena i načini izvedenih i složenih glagolskih oblika.....	11
2.2.1	Kauzativ	11
2.2.2	Denominativi.....	12
2.2.3	Potencijal.....	13
2.2.4	Determinativi.....	13
2.2.5	Inceptiv.....	16
2.2.6	Permisiv.....	16
2.2.7	Akvizitiv.....	17
2.2.8	Kontinuativ.....	17
2.2.9	Progresiv.....	17

2.2.10	Frekventativ.....	18
2.3	Frazemi.....	19
2.3.1	छोटा मुँह बड़ी बात.....	19
2.3.2	प्राण सूखना.....	19
2.3.3	ऐरा-गेरा नत्थू-खैरा.....	19
2.3.4	गुल्ली-डंडा खेलना.....	19
2.3.5	दिल मजबूत होना.....	20
2.3.6	दिमाग हो जाना.....	20
2.3.7	तीर मार लेना.....	20
2.3.8	अंधे के हाथ बटेर लगना.....	20
2.3.9	अंधा-चोट निशान पड़ जाना.....	21
2.3.10	दाँतों पसीना आना.....	21
2.3.11	आँधी रोग हो जाना.....	21
2.3.12	पापड़ बेलना, आटे-दाल का भाव मालूम होना.....	21
2.3.13	ज़मीन पर पाँव नहीं रखना.....	22
2.3.14	गिरह बाँधना.....	22
2.3.15	दाँतों उँगली दबाना.....	22
2.3.16	जान निकलना.....	22
2.3.17	मिट्टी पलीद करना.....	23
2.3.18	सीधे मुँह नहीं बोलना.....	23
2.3.19	उल्लू हो जाना.....	23
2.3.20	तिल रखने की जगह नहीं.....	23
2.4	Bogatstvo riječi hindskoga jezika.....	24
2.4.1	Glagol लगना.....	24
2.4.2	Nazivi rodbinskih veza (दादा, चाचा, ताऊ, दीदी).....	24

2.4.3	कहार, नाई.....	26
2.4.4	Nazivi za “gospodina” (साहब, ठाकुर, मुंशी, मालिक, सज्जन, महाशय, रईस, कुंवर, बाबूजी) 27	
2.4.5	Nazivi za posude (लोटा, घड़ा, कलसी).....	30
3	Hindska književnost dvadesetog stoljeća	32
4	Munshi Premchand.....	37
4.1	Kratke priče	40
5	Zaključak.....	43
6	Literatura	44
	Prilog: prijevod triju priča iz kojih su preuzeti primjeri u radu	46
	Stariji brat	46
	Opijenost	53
	Thākurov bunar	60

Sažetak

U ovom se radu prikazuje hindski jezik kroz primjere prijevoda odabranih Premchandovih kratkih priča. Nakon općenitog uvoda o hindskome jeziku, navode se neke od gramatičkih osobina hindskoga jezika i njihovi mogući prijevodi na hrvatski. Također su predstavljene neke poteškoće pri prevođenju ili prenošenju hindskih fraza i vokabulara na hrvatski jezik. Nadalje se prikazuje hindska književnost dvadesetog stoljeća te se na kraju opisuje Premchandovo književno stvaralaštvo s naglaskom na kratke priče. U zaključku je uočeno da nedoumice prilikom prevođenja proizlaze iz različitosti vokabulara i gramatike dvaju jezika te da je uvijek bolje što vjernije prenijeti značenje, smisao teksta i autorov stil pisanja nego prevoditi riječ po riječ. Rad sadrži i prilog u kojem se donose cjeloviti prijevodi Premchandovih tekstova odabranih za primjer.

Ključne riječi: hindski jezik, hindska književnost, Premchand, kratke priče, prevođenje

Abstract

This thesis presents the Hindi language through examples of translations of selected Premchand's short stories. After a general introduction to the Hindi language, some of the Hindi grammatical features and their possible translations into Croatian are indicated. Some difficulties in translating of Hindi phrases and vocabulary into Croatian language are also presented. Furthermore, Hindi literature of the twentieth century is presented and, finally, Premchand's literary work is depicted with an emphasis on short stories. In conclusion, it is noted that dilemmas upon translating result from differences of vocabulary and grammar of the two languages, and that it is always better to convey the meaning of the text and the author's writing style as closely as possible than to translate word for word. The thesis also contains an appendix in which complete translations of Premchand's texts selected as examples are provided.

Key words: Hindi language, Hindi literature, Premchand, short stories, translating

1 Uvod

Hinduska je književnost tijekom svoje povijesti bila vrlo produktivna te je iznjedrila brojne autore i djela. Među njima se svakako ističe Munshi Premchand sa svojim romanima i kratkim pričama. Njegova je najpoznatija zbirka kratkih priča zasigurno *Mānasarovar* koja sadrži oko 250 priča u osam svezaka. Iz prvog su sveska odabrane i prevedene tri priče za potrebe ovog rada.

Rad je podijeljen na tri dijela. Prvi je dio posvećen hinduskome jeziku i njegovim osobinama te nekim teškoćama koje te osobine mogu predstavljati kod prenošenja u hrvatski jezik. Istaknuti primjeri čine tek uzorak svih mogućih primjera. Time će rad nastojati naznačiti smjernice u kojima bi se mogla kretati opširnija istraživanja.

Drugi dio opisuje hindusku književnost dvadesetog stoljeća te stavlja Premchanda u njezin kontekst.

Treći se dio odnosi na život i književno stvaralaštvo Munshija Premchanda s naglaskom na kratke priče.

U prilogu rada nalaze se prijevodi priča.

2 Selektivni prikaz osobina hindskoga jezika

Hindski jezik govori i navodi kao materinji više od 320 milijuna ljudi, a uzmemo li u obzir i one koji hindi navode kao svoj drugi jezik (L2), broj ljudi koji razumiju hindi penje se na gotovo 600 milijuna. To je indoarijski jezik koji pripada indoiranskoj grani indoeuropske jezične porodice. Jedan je od 22 službena jezika u Republici Indiji, a propisan je u trinaest država: Biharu, Čhattisgarhu, Guđaratu, Hariyani, Himaćal Pradešu, Đharkhandu, Madhya Pradešu, Đammu i Kašmiru, Mizoramu, Radžasthanu, Uttar Pradešu, Uttarakhandu i Zapadnom Bengalu te na tri savezna teritorija: na Andamanskim i Nikobarskim otocima, u Dadri i Nagaru Haveliju i Damanu i Diuu te u Delhiju. Hindski je standardiziran na temelju khaṛī bolīja, to jest govora obrazovanog delhijskog stanovništva iz 18./19. stoljeća, a razvio se iz kauravskog dijalekta. Hindski se dijalekti dijele na pet grupa:

1. zapadnohindski (harijanski, kauravski, brađski, kanauđski i bundelski),
2. istočnohindski (avadhski, baghelski i čhatisgarhski),
3. radžastanski (marvarski, mevatski, dhundharski, to jest đaipurski i malvski),
4. paharski (zapadni paharski, središnji paharski kojem pripadaju kumajunski i garhvalski) i
5. biharski (bhođpurski, maithilski i magahski).

Hindski se jezik piše devanāgarskim pismom koje se pak razvilo iz staroindijskog pisma *brāhmī*. Osim hindskoga, *devanāgarījem* se pišu i marathski, nepalski te sanskrt. Nije poznato porijeklo termina *devanāgarī*, a prvi spomenik na tom pismu je iz osmog stoljeća. Pismo je slogovno što znači da svaki konsonantski grafem u sebi sadrži i kratko *a*, primjerice “ka”. Međutim, to se kratko *a* ne izgovara uvijek, a kada nije jasno treba li se izgovoriti ili ne upotrebljava se znak *virām* (◌̣). Specifičnosti devanāgarskog pisma su što ne razlikuje velika i mala slova, što se za svaki vokal koriste dva grafema ovisno nalazi li se vokal na početku riječi ili iza drugog vokala, odnosno iza konsonanta te što se konsonantske skupine zapisuju ligaturama, to jest dva ili više grafema spajaju se u jednu cjelinu.

Budući da je hindski jezik iznimno bogat i podosta različit od hrvatskoga, njegove osobine koje se navode u ovome radu odnose se na i značajne su za analizu tekstova koja slijedi u nastavku. Za potrebe ovog poglavlja i narednih potpoglavlja korištena je gramatika hindskog jezika Zdravke Matišić (1996).

2.1 Vremena i načini

Hindski jezik razlikuje tri vremena i pet načina. Vremena su prošlo, sadašnje i buduće, a načini uključuju indikativ, konjunktiv, kondicional, prezumtiv i imperativ. Što se tiče ostalih glagolskih oblika, oni uključuju lice, broj i stanje. Lica su prvo, drugo i treće, dva su broja (jednina i množina), a pod stanjima se podrazumijevaju aktiv, pasiv i agentiv. Glagolski su oblici u hindskome podijeljeni na određene i neodređene. Određeni ili finitni oblici su oni koji iskazuju lice, a neodređeni, to jest infinitni ga ne iskazuju. U neodređene glagolske oblike ubrajaju se infinitiv, participi i apsolutiv. Participi se dijele na negotovi, gotovi, složeni negotovi, složeni gotovi i tovremani trajni particip.

Značajke vremena i načina u hindskome jeziku njihovi su vidovi negotovosti, gotovosti, tovremane trajnosti i svršenosti. Negotovost se obilježava negotovim participom u sastavu finitnog, to jest određenog glagolskog oblika. Gotovost je iskazana samo gotovim participom, a označava da glagolska radnja obavljena u prošlosti ima posljedice prisutne u gotovoj sadašnjosti, to jest trenutku u kojem se govori ili u gotovoj prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti, to jest u trenutku o kojem se govori. Tovremena trajnost pak obilježava trajanje glagolske radnje samo u trenutku u kojem se govori. Tvori se dodavanjem participa रहँ na osnovu glagola. Hrvatski jezik ne razlikuje negotovost i tovremanu trajnost pa se ti oblici ne mogu u potpunosti prevesti s hindskog. Svršenost se iskazuje posebnom vrstom složenih glagola koji se nazivaju determinativi.

2.1.1 Negotovo sadašnje vrijeme

Negotovo sadašnje vrijeme još se naziva i prezent ili opći prezent. Na hindskome je to अपूर्ण वर्तमान काल. To vrijeme izriče radnju koja se događa u trenutku govorenja, uobičajene radnje, buduće radnje i opće tvrdnje. Tvore ga negotovi participi određenog glagola koji se slaže sa subjektom u rodu i broju, a koji se tvori pomoću sufiksa -ता, -ते ili -ती, i nesloženo sadašnje vrijeme pomoćnog glagola होना (हूँ, है, हो ili हैं).

Primjeri negotovog sadašnjeg vremena uzeti su iz Premchandove priče बड़े भाई साहब, to jest “Stariji brat”. Rečenica “कौन-सा काण्ड किस हेनरी के समय में हुआ, क्या यह याद कर लेना आसान समझते हो?” u prijevodu “**Misliš li** da je lako zapamtiti koji se događaj zbio u vrijeme kojeg Henrika?” označava, dakle, radnju u trenutku govorenja.

Primjer za uobičajenu radnju mogla bi biti rečenica “मैं कितना मिहनत करता हूँ, यह तुम अपनी आँखों से देखते हो, अगर नहीं देखते तो यह तुम्हारी आँखों का कसूर है, तुम्हारी बुद्धि का कसूर है।”, to

jest “Vlastitim očima vidiš koliko naporno **radim**, a ako ne vidiš, onda imaš problem s vidom i pameću.”

Buduću radnju iskazuje rečenica “अगर तूम यों न मानोगे तो मैं (थप्पड़ दिखाकर) इस्का प्रयोग कर **सकता हूँ**” koja na hrvatskom glasi “Ako se ti s time nećeš složiti, ja (pokaže dlan) **moгу** i ovo upotrijebiti”.

Rečenica “ऐसे राजों को चक्रवर्ती **कहते हैं**”, pak, izriče opću tvrdnju. Hrvatski prijevod te rečenice bio bi “Takvi se kraljevi **nazivaju** vrhovnim vladarima”.

2.1.2 Gotovo sadašnje vrijeme

पूर्ण वर्तमान काल ili gotovo sadašnje vrijeme označava perfekt u hindskome jeziku. Upotrebljava se za izricanje učinjene radnje čije su posljedice prisutne u sadašnjosti, to jest u trenutku govorenja, i za trenutno stanje koje predstavlja rezultat učinjene radnje. Posebnost ovog vremena je agentivna konstrukcija koja se koristi kod prelaznih glagola i o kojoj će biti više riječi nakon nekoliko redaka. Tvorbu gotovog sadašnjeg vremena čine gotovi particip određenog glagola, to jest particip koji završava na -आ, -ए ili -ई, i prezent pomoćnog glagola होना koji glasi हूँ, है, हो ili हैं.

Ova gramatička objašnjenja potkrepljuju sljedeće Premchandove rečenice iz priče नशा, “Opijenost”. Primjerice, rečenica “वह लोग तो असामियों पर इसी दावे से शासन करते हैं कि ईश्वर ने असामियों को उनकी सेवा के लिए ही पैदा **किया है**” (“Ti ljudi upravljaju zakupcima tvrdnjom da je Bog **stvorio** zakupce kako bi njima služili.”) označava obavljenju s posljedicom u sadašnjem trenutku.

Rečenica “ढाई लाख सालाना की रियासत है; पर आपकी सूरत देखो तो मालूम होता है, अभी अनाथालय से पकड़कर **आये हैं**”, to jest “Ima posjed s godišnjim prinosom od 250.000 rupija, ali kad ga pogledaš, izgleda kao da je **došao** ravno iz sirotišta.”, može poslužiti kao primjer trenutnog stanja koje je rezultat obavljene radnje. Doslovan prijevod označenog glagola bio bi “dođen je” čime se iskazuje stanje nakon obavljene radnje.

2.1.3 Agentivna konstrukcija

Kao što je već navedeno, agentivna konstrukcija odlika je gotovog sadašnjeg vremena, ali i svih ostalih gotovih vremena i načina. Postpozicija ने uz subjekt označava agentiv. U tom se slučaju particip ne slaže sa subjektom, nego s direktnim objektom. Međutim, to je slučaj samo kad je

direktni objekt iskazan nominativom, to jest objektom konstrukcijom. Ukoliko je direktni objekt iskazan s postpozicijom को ili nije izrečen, gotovi particip završava na -आ।

Primjer za objektu konstrukciju mogla bi biti rečenica: “ईश्वरी ने शंका निवारण की”, to jest “**Īśvarī je otklonio** sumnju.” Particip završava na -ई (की) što označava ženski rod jednine i čime se slaže s direktnim objektom iskazanim imenicom ženskog roda u jednini, to jest शंका।

Rečenica “ठाकुर ने फिर पूछा” koja u hrvatskom prijevodu glasi “**Thākūr** ponovno **upita**” primjer je neizrečenog direktnog objekta pri čemu gotovi particip završava na -आ (पूछा)।

Participi nekih neprijelaznih glagola poput खाँसना (kašljati), छींकना (kihati), थूकना (pljuvati) i झाँकना (viriti) završavaju na -आ kao da su prijelazni. Tako se i neki prijelazni glagoli u gotovim vremenima ponašaju poput neprijelaznih, to jest ne traže agentiv. Primjeri takvih glagola su लाना (donijeti), चुकना (završiti), सकना (moći) i लगना (početi). Kod nekih glagola pak najčešće nema agentiva iako su prijelazni. Takvi su primjerice भूलना (zaboraviti), बोलना (govoriti), समझना (razumjeti), जीतना (pobijediti) i हारना (izgubiti).

“अबकी मैं इन्हें घसीट लाया।” primjer je rečenice u kojoj prijelazni glagol लाना ne zahtijeva agentivnu konstrukciju, pa se subjekt nalazi u nominativu (मैं). Prijevod te rečenice na hrvatski bio bi: “Sada **sam ga dovukao** ovamo.”

Upotreba glagola बोलना bez agentiva iako je prijelazan, vidi se u rečenici: “एक ग्रामीण बोला”, to jest “Jedan **je seljak rekao**”. Subjekt je, dakle, u nominativu, a particip se s njim slaže u rodu i broju (muški rod jednine).

2.1.4 Trajno sadašnje vrijeme

Aktualni prezent, to jest trajno sadašnje vrijeme ili तातकालिक वर्तमान काल iskazuje radnju koja se događa u trenutku govorenja i buduću radnju koja se naročito izražava glagolima kretanja. Tvorbu čine tovremani trajni particip danog glagola i nesloženi prezent pomoćnog glagola होना (हूँ, है, हो, हैं). Tovremeni trajni particip podrazumijeva osnovu danog glagola i particip रहा koji se sa subjektom slaže u rodu i broju.

Primjer trajnog sadašnjeg vremena može biti rečenica “गला सूखा जा रहा है और तू सड़ा पानी पिलाये देती है!” koja u prijevodu glasi “**Grlo** mi **se suši**, a ti mi daješ da pijem pokvarenu vodu!”. Jasno se vidi tvorba od osnove glagola जाना (जा), participa रहा i nesloženog prezenta pomoćnog

glagola होना (है). Particip se slaže u rodu i broju sa subjektom गला, to jest izražen je u muškom rodu jednine.

2.1.5 Negotovo prošlo vrijeme

अपूर्ण भूत काल, to jest imperfekt ili opći imperfekt drugi je naziv za negotovo prošlo vrijeme. To se vrijeme upotrebljava prilikom pripovijedanja prošlih događaja, priopćavanja uobičajene ili redovne prošle radnje te iskazivanja popratnog događaja neke radnje. Negotovi particip određenog glagola koji završava na -ता, -ते ili -ती i nesloženo prošlo vrijeme pomoćnog glagola होना, to jest था, थे ili थी, čine tvorbu ovog vremena. Particip se i u ovom slučaju slaže sa subjektom u rodu i u broju.

Primjer pripovijedanja prošlih događaja može se vidjeti u rečenici: “कोई बड़ा शहजोर पहलवान भी इतनी तेजी से उसे न खींच सकता था।” koja bi u prijevodu glasila: “Ni neki veoma snažan hrvač ne bi ga mogao povući tako brzo.” Particip glagola सकना, सकता, slaže se sa subjektom पहलवान u rodu i broju, to jest nalazi se u muškom rodu jednine, kao i pomoćni glagol होना, to jest था.

“गंगी प्रतिदिन शाम पानी भर लिया करती थी।”, u prijevodu “Gangī je svakoga dana predvečer punila i nosila vodu”, primjer je uobičajene prošle radnje. Ovoga su puta particip (करती) i pomoćni glagol (थी) u ženskom rodu jednine u skladu sa subjektom (गंगी).

2.1.6 Gotovo prošlo vrijeme

Gotovo prošlo vrijeme, drugim riječima pluskvamperfekt, na hidskom se naziva पूर्ण भूत काल. To vrijeme iskazuje prije obavljenu radnju koja ima posljedice u trenutku govorenja, prošlu radnju koja se dogodila prije druge prošle radnje, prošlu radnju koja se nije stigla obaviti prije druge prošle radnje i radnju koja se događala i bila je gotova u neodređeno vrijeme u prošlosti. Tvori se gotovim participom određenog glagola koji ima sufikse -आ, -ए ili -ई te nesloženim perfektom pomoćnog glagola होना, to jest pomoću था, थे ili थी. Kao što je već napomenuto da se kod svih gotovih vremena i načina javlja agentivna konstrukcija, isti je slučaj i s gotovim prošlim vremenom.

Rečenica “मैने कभी इंटर क्लास में भी सफर न किया था।”, to jest “nisam nikad putovao ni u međurazredu”, mogla bi poslužiti kao primjer upotrebe gotovog prošlog vremena za obavljenu radnju koja ima posljedice u trenutku govorenja te koja se događala i bila je gotova u

neodređeno vrijeme u prošlosti. Budući da je upotrijebljena agentivna konstrukcija (मैने), gotovi particip završava na -आ, a s time se slaže i glagol होना u perfektu (था).

“आये थे आराम से लेटे-लेटे, जा रहे थे सिकुड़े हुए।”, to jest “**Bijasmō došli**, mirno legli i onda su nas počeli naguravati.”, pokazuje upotrebu za prošlu radnju koja se dogodila prije druge prošle radnje. U ovoj rečenici nema potrebe za agentivom pa se particip i pomoćni glagol slažu sa subjektom, to jest nalaze se u prvom licu množine (आये थे).

2.1.7 Trajno prošlo vrijeme

Drugi naziv za trajno prošlo vrijeme je aktualni imperfekt, a na hindskome तातकालिक भूत काल. Njime se izriče radnja koja se događala u trenutku o kojem se govori. Trajno prošlo vrijeme tvori se tovrremenim trajnim participom glagola, to jest osnovom danog glagola i participom रहा koji se sa subjektom slaže u rodu i broju, i perfektom glagola होना.

Kao primjer upotrebe ovog vremena može poslužiti rečenica “भोजन आज मुझे निस्वाद-सा **लग रहा था**” koja u prijevodu glasi “Tog mi je dana obrok **bio** bezukusan.” Od glavnog je glagola लगना upotrijebljena je osnova लग, particip रहा i perfekt glagola होना. Budući da je imenica भोजन u ulozi subjekta muškog roda jednine, u skladu s time su i particip रहा te perfekt pomoćnog glagola, था.

2.1.8 Negotovo pripovjedno vrijeme

Negotovo pripovjedno vrijeme upotrebljava se za pripovijedanje. Budući da tvorba zahtijeva samo negotovi particip, to vrijeme označava višekratnost ili učestalost. Naziva se još i historijski prezent, a na hindskome अपूर्ण ऐतिहासिक काल.

Za primjer može poslužiti rečenica “हरदम किताब खोले **बैठे रहते**।” kojoj bi prijevod glasio: “Uvijek **bi sjedio** s otvorenom knjigom.” Predikat se, dakle, sastoji samo od negotovog participa glagola रहना, to jest रहते.

2.1.9 Gotovo pripovjedno vrijeme

Kao i negotovo, gotovo pripovjedno vrijeme također se upotrebljava prilikom pripovijedanja. Drugi naziv mu je preterit, a na hindskome glasi पूर्ण ऐतिहासिक काल. Tvori se samo od gotovog participa, a upotrebljava se za obilježavanje jednokratnosti, budućih radnji koje tek što se nisu izvršile, u pogodbenim rečenicama za iskazivanje buduće pogodbe i za iskazivanje buduće vremenske ili neke druge dopune.

Rečenica “मैंने ईश्वरी से **कहा**” primjer je izricanja jednokratne prošle radnje. Hrvatski prijevod rečenice bio bi “**rekao** sam Āsvarīju”. I u ovom je slučaju u ulozi predikata gotovi particip glagola कहना, to jest कहा.

2.1.10 Prezumptiv

Prezumptiv je glagolski način kojim se izriče vjerojatnost. Budući da je to oblik futura, i prezumptiv poput perfekta i prezenta može biti negotovi, gotovi i trajni.

2.1.10.1 Negotovi prezumptiv

Negotovi se prezumptiv naziva još i futur II., a na hindskome अपूर्ण संदेहार्थ. Izriče vjerojatnost sadašnje ili buduće radnje, a tvori se negotovim participom i futurom pomoćnog glagola होना.

Za primjer se može uzeti rečenica “तुम अपने दिल में **समझते होंगे**, मैं भाई साहब से महज एक दरजा नीचे हूँ, और अब उन्हें मुझको कुछ कहने का हक नहीं है; लेकिन यह तुम्हारी गलती है। ” koja bi u prijevodu glasila: “**Sigurno misliš**: ‘Ja sam samo jedan razred niže od brata i nema mi pravo ništa reći’, ali varaš se.” Prema tome, označava vjerojatnost sadašnje radnje. Tvorba se sastoji od negotovog participa glagola समझना i futura glagola होना, odnosno समझते i होंगे, koji se slažu sa subjektom u rodu i broju. Budući da je subjekt तुम, to jest drugo lice množine, i particip i pomoćni glagol su u tom licu i broju.

2.1.10.2 Gotovi prezumptiv

Gotovi prezumptiv ili futur III., na hindskome glasi पूर्ण संदेहार्थ. Tim se načinom izriče pretpostavka da je neka radnja obavljena ili da je neko stanje posljedica obavljene radnje. Tvorbu čine gotovi particip i futur pomoćnog glagola होना. Agentivna konstrukcija je obavezna i pri tvorbi ovog načina s glagolima koji je zahtijevaju.

“शैतान का हाल भी **पढ़ा ही होगा**।” primjer je pretpostavke da je neka radnja obavljena. Prijevod te rečenice bio bi: “Priču o Sotoni također **si sigurno čitao**.” Predikat se sastoji od gotovog participa glagola पढ़ना i futura glagola होना, odnosno पढ़ा i होगा.

2.1.10.3 Trajni prezumptiv

तात्कालिक संदेहार्थ, to jest trajni prezumptiv, označava radnju koja se vjerojatno zbiva u trenutku u kojem se govori. Tvorbi se trenutnim trajnim participom i futurom glagola होना. I ovdje se pod trajnim participom podrazumijeva osnova danog glagola i particip रहा koji se sa subjektom slaže u rodu i broju.

2.1.11 Konjunktiv

Za razliku od hrvatskoga jezika u kojemu nema konjunktiva, u hindskome je veoma čest. Tim se načinom izražava pretpostavka, želja ili mogućnost, a može se upotrijebiti i u zavisnim i u nezavisnim rečenicama. Nesloženi se konjunktiv na hindskome naziva सामान्य संभावनार्थ, a tvori se dodavanjem posebnih nastavaka na osnovu glagola. Nastavci su -ऊँ, -ए, -ए za jedninu i -एँ, -ओ, -एँ, -एँ za množinu. Glagoli होना, लेना i देना imaju posebne oblike, primjerice हूँ, हो, हो, हों, हो, हों, हों. लेना i देना tvore se prema istom principu. Glagoli kojima osnova završava na -आ, -ई, -ऊ, -ए ili -ओ umeću -य- ili -व- između osnove i nastavka. Na primjer, सोना – सोए, सोये ili सोवे. Nesloženi konjunktiv često se naziva i konjunktiv I. Njime se izriče želja, uljudna molba ili blaga zapovijed, imperativ u prvom licu množine, to jest poziv na zajedničko djelovanje te nesigurnost, nedoumica ili pretpostavka.

Primjer iskazivanja nedoumice konjunktivom mogla bi biti rečenica: “जो काम मेरे बूते के बाहर है, उसमें हाथ डालकर क्यों अपनी जिंदगी खराब करूँ”, to jest “Zašto **da si upropastim** život uplićući se u nešto što je izvan moje moći?” Dakle, na osnovu glagola करना dodan je nastavak -ऊँ koji označava prvo lice jednine što odgovara subjektu rečenice.

Konjunktiv također može biti negotovi, gotovi i trajni.

2.1.11.1 Negotovi konjunktiv

Hindski naziv za negotovi ili konjunktiv II. je अपूर्ण संभावनार्थ. Njime se izriče pretpostavka ili nerealna usporedba, a tvori se od nesloženog participa glagola koji se sa subjektom slaže u rodu i broju i od nesloženog konjunktiva pomoćnog glagola होना.

2.1.11.2 Gotovi konjunktiv

Gotovi konjunktiv (पूर्ण संभावनार्थ) naziva se još i konjunktiv III. Upotrebljava se za izricanje pomišljene radnje čije su posljedice prisutne u trenutku govorenja i za izricanje nerealne pogodbe. Tvorba mu se sastoji od gotovog participa glagola i nesloženog konjunktiva pomoćnog glagola होना. Particip se, dakako, slaže u rodu i broju sa subjektom.

2.1.11.3 Trajni konjunktiv

Trajni ili konjunktiv IV. na hindskome glasi तातकालिक संभावनार्थ. Koristi se za pretpostavljenu trajnu radnju koja je često pomišljena usporedba. Tvorbu mu sačinjavaju tovremani trajni particip glagola i nesloženi konjunktiv glagola होना. Kao u svim trajnim vremenima i načinima,

i u ovom se slučaju tovremani trajni particip tvori od osnove danog glagola i participa रहा koji se sa subjektom slaže u rodu i broju.

2.1.12 Kondicional

संकेतार्थ, to jest kondicional izražava nerealnu pogodbu ili nerealnu želju. Razlikuje se nesloženi (सामान्य संकेतार्थ), negotovi (अपूर्ण संकेतार्थ), gotovi (पूर्ण संकेतार्थ) i trajni kondicional (तातकालिक संकेतार्थ).

Nesloženi se kondicional upotrebljava kad se želi izreći neka neostvarena, ali moguća radnja, nerealna želja ili neodlučnost. Ta se moguća radnja može odnositi na prošlost, sadašnjost ili budućnost. Također se koristi u pogodbenim rečenicama u kojima izražava neispunjeni uvjet ili posljedicu. Tvori se negotovim participom glagola koji se slaže u rodu i broju sa subjektom. Često se naziva i kondicional I.

Primjer nesloženog kondicionala može iskazati rečenica: “इतना काम तो किसी दूसरे के घर कर देती, तो इससे कहीं आराम से रहती।” Na hrvatskome bi ta rečenica značila: “**Da tako radim** u nekoj drugoj kući, **mogla bih** lagodno **živjeti**.” Negotovi se participi glagola देना i रहना, to jest देती odnosno रहती, slažu sa subjektom koji je u ovoj rečenici neizrečen, ali se iz prijašnjeg konteksta zna da je riječ o ženskom rodu jednine.

2.1.12.1 Negotovi kondicional

अपूर्ण संकेतार्थ ili kondicional II., to jest negotovi kondicional izražava isto što i nesloženi. Dakle, koristi se za izražavanje nerealne radnje ili pogodbe, a u pogodbenim rečenicama za neispunjene uvjete ili posljedice. Tvorba mu se sastoji od negotovog participa i nesloženog kondicionala glagola होना koji glasi होता za jedninu muškog roda, होती za jedninu ženskog roda i होते za množinu.

2.1.12.2 Gotovi kondicional

Gotovi se kondicional još naziva i kondicional III., a hindska inačica je पूर्ण संकेतार्थ. Koristi se za nerealnu pogodbu čije su posljedice prisutne u trenutku govorenja, a tvori se gotovim participom glagola i nesloženim kondicionalom glagola होना. Budući da je riječ o gotovom načinu, agentivna se konstrukcija javlja kad je to neophodno, to jest kod prelaznih glagola. Particip se, kao i uvijek, sa subjektom slaže u rodu i broju.

Rečenica “मैं भी फेल हो गया होता, तो भाई साहब को इतना दुःख न होता” izražava primjer upotrebe gotovog kondicionala. Prijevod rečenice bio bi: “**Da sam i ja pao**, brat ne bi bio toliko tužan.”

Gotovi particip **हो गया** od glagola **हो जाना** i nesloženi kondicional **होता** od glagola **होना** slažu se sa subjektom, **मैं**, za koji se iz konteksta zna da je riječ o osobnoj zamjenici muškog roda jednine.

2.1.12.3 Trajni kondicional

Trajni kondicional (**तातकालिक संकेतार्थ**) koristi se za izricanje trajnog vida radnje u nerealnim pogodbenim rečenicama. Tvorbu mu čine tovremani trajni particip glagola, koji čine osnova danog glagola i particip **रहा**, te nesloženi kondicional glagola **होना**. Tovremeni trajni particip slaže se sa subjektom u rodu i broju.

2.1.13 Pasiv

Pasiv (**कर्मवाच्य**) je, kao i konjunktiv, češći u hindskome jeziku nego u hrvatskome. Tvori se gotovim participom prijelaznog glagola i glagolom **जाना** u potrebnom vremenu i načinu ovisno o kontekstu. Particip i gramatički subjekt slažu se u rodu i broju, a vrštelj radnje zahtijeva postpoziciju **से** ili **के** द्वारा i nalazi se u kosom padežu. No, ako se u rečenici želi naglasiti radnja, subjekt dolazi s postpozicijom **को**, a predikat u neutralnoj konstrukciji, to jest u muškom rodu jednine. Ukoliko je subjekt zamjenica, tada ona dolazi u dativu, primjerice **मुझे**. Za razliku od hrvatskoga, u hindskome jeziku pasiv se može tvoriti i od neprijelaznih glagola. U tom slučaju pasiv izražava nemogućnost, a predikat se nalazi u muškom rodu jednine, to jest u neutralnoj konstrukciji.

Primjer pasivne rečenice može biti “**अंत में यह हुआ कि स्वर्ग से नरक में ढकेल दिया गया।**” U prijevodu bi to bilo “Na kraju **je bio istjeran** iz neba u pakao.” Budući da u ovom primjeru subjekt nije izrečen, ne vide se postpozicije. No, zamjećuje se tvorba predikata, to jest gotovi particip glagola **देना**, **दिया** i glagol **जाना** u perfektu, **गया**. Iako je pasivne rečenice na hrvatski jezik bolje prevoditi aktivnim rečenicama, u ovom slučaju to nije bilo potrebno pa je tako predikat i u hrvatskom mogao ostati pasivan, to jest “bio [je] istjeran.”

2.2 Vremena i načini izvedenih i složenih glagolskih oblika

2.2.1 Kauzativ

Kauzativ se u hindskome jeziku naziva **प्रेरणार्थक क्रिया** te postoje dva tipa, kauzativ I. i kauzativ II. Kauzativ I. potiče na radnju, a kauzativ II. potiče treću osobu na obavljanje radnje, to jest daje se da se nešto učini. Može se tvoriti i od prijelaznih i od neprijelaznih glagola dodavanjem sufiksa. Kauzativu I. dodaje se sufiks **-आ** ili **-ला**, a kauzativu II. **-वा** ili **-लवा**. Ako se u osnovi

glagola nalazi dugi vokal ili viši prijevojni stupanj, u kauzativu se taj vokal krati, a prijevojni stupanj postaje niži.

U rečenici “लेकिन ईश्वरी खुद कभी लैम्प नहीं **जलाता** था” upotrijebljen je kauzativ I. glagola जलना, to jest जलाता। Prijevod rečenice bio bi “ali Īśvarī nikada nije sam **pali**o svjetiljku”. Dakle, glagol जलना, gorjeti, postao je जलाना, zapaliti. Kauzativ II. istog glagola glasi जलवाना, to jest “dati da se zapali.” U priči se nekoliko rečenica poslije javlja i kauzativ II. istog glagola: “तुम लोगों को इतनी फिक्र भी नहीं कि लैम्प तो **जलवा** दो!” Prijevod cijele rečenice bio bi “Vi se uopće ne brinete hoćete li **dati upaliti** svjetiljku!”

Primjer kauzativa II. mogla bi biti rečenica “संक्षेप में चार पन्ने हुए, नहीं शायद सौ-दो सौ पन्ने **लिखवाते**।” U ovom je slučaju od glagola लिखना (pisati) izveden kauzativ II., लिखवाना, to jest “dati da se napiše”, dok bi kauzativ I. bio लिखाना (diktirati). Ova bi se rečenica mogla prevesti kao “Ako ne sažeto na četiri stranice, onda vam možda **daju da napišete** sto-dvjesto stranica.”

2.2.2 Denominativi

Denominativi ili नामधातु क्रियाएँ izvedeni su glagoli koji se tvore dodavanjem najčešće glagola करना (činiti) nekom pridjevu ili imenici. Neki od glagola koji se mogu dodati su होना (biti), देना (dati), मारना (udariti), खाना (jesti) i slično.

Primjer denominativa pokazuje rečenica “गंगी जगत की आड़ में बैठी मौके का **इंतजार करने** लगी।”, to jest “Gaṅgī je sjela u zaklon na podnožje bunara i **čekala** priliku.” Denominativ इंतजार करना sastoji se od imenice इंतजार što znači “čekanje” i glagola करना, to jest “činiti”. Dakle, doslovan prijevod sintagme bio bi “činiti čekanje”. No, budući da takav prijevod nije u duhu hrvatskoga jezika, ovaj se denominativ prevodi kao “čekati”.

Rečenica “उन्हें मेरी तम्बीह और निगरानी का पूरा और जन्मसिद्ध **अधिकार** था।” primjer je denominativa s glagolom होना. Naime, अधिकार होना ovdje je upotrijebljeno u perfektu, a znači “imati pravo”. Sastoji se od imenice अधिकार, što znači “pravo”, i glagola होना, što znači “biti”. Prijevod cijele rečenice bio bi “Po rođenju je **imao pravo** prekoravati i nadzirati me.” Doslovan prijevod ovog denominativa bio bi “biti pravo”, to jest “njemu je pravo” u ovom primjeru. U hrvatskome se takvi izrazi upotrebljavaju s glagolom “imati” pa je stoga denominativ i preveden kao “imati pravo”.

Denominativ s glagolom देना iskazuje rečenica “मेरे पास किराये के लिए रूपये न थे और न मैं घरवालों को **तकलीफ देना** चाहता था।” Ovaj se denominativ sastoji od imenice तकलीफ i glagola देना, a na hrvatski bi se mogao prevesti kao “zadati brige, muke, nevolje”. Hrvatski bi prijevod, prema tome, mogao glasiti “Nisam imao novaca za stanarinu i nisam htio **zadavati muke** ukućanima.” U ovom je slučaju prijevod od riječi do riječi gotovo isti hrvatskoj sintagmi, “dati brige, muke, nevolje”. No, hrvatski jezik ovdje ipak zahtijeva glagol “zadati”, pa je prijevod ovog denominativa “zadati muke”.

“दिमाग **चक्कर खाने** लगता है।” primjer je rečenice u kojoj je upotrijebljen denominativ s glagolom खाना. Ovaj je denominativ sastavljen od imenice चक्कर (vrtoglavica) i glagola खाना (jesti), a doslovno bi značio “jesti vrtoglavicu”. Budući da u ovome slučaju doslovan prijevod ne odgovara standardnome hrvatskome jeziku, predloženi prijevod je “zavrtjeti se”. Čitava bi rečenica mogla glasiti “Da ti **se zavrti** u glavi.”

2.2.3 Potencijal

Potencijali (शक्तिबोधक क्रियाएँ) su složeni glagoli kojima se izriče mogućnost obavljanja radnje. Tvorbu potencijala čine osnova glagola i modifikatori सकना ili पाना. Oba glagola znače “moći”. Ponekad se s modifikatorom पाना pojavljuje i agentivna konstrukcija, dok s modifikatorom सकना ona nikada ne dolazi.

U rečenici “फिर भी जैसे मौत और विपत्ति के बीच भी आदमी मोह और माया के बन्धन में जकड़ा रहता है, मैं फटकार घुड़कियाँ खाकर भी खेल-कूद का तिरस्कार **न कर सकता**।” vidi se primjer upotrebe potencijala. कर सकना složeni je glagol koji doslovno znači “moći učiniti”. Na hrvatskom bi ta rečenica glasila: “Ipak, kao što je čovjek čvrsto vezan sponama zablude i obmane, čak i između smrti i boli, tako sam i ja trpio ukore, ali **nisam mogao** odbaciti igru.” Dakle, u ovom je primjeru upotrijebljena osnova glagola करना i modifikator सकना kojim se izrekla mogućnost, to jest u ovom primjeru nemogućnost činjenja neke radnje.

2.2.4 Determinativi

अवधारणबोधक क्रियाएँ, to jest determinativi, složeni su glagoli koji pobliže označuju svršenost glavnog glagola. Osim toga, modifikatori uz glavni glagol potanko opisuju način, početak, smjer i slično u kojem djeluje glavni glagol. Determinative je dosta teško prevesti i prenijeti točno značenje na mnogo jezika, pa tako i na hrvatski.

Determinative čine osnova glavnog glagola i neki od modifikatora. Modifikatori prilagođuju, to jest modificiraju značenje glavnog glagola. Osnove glavnih glagola su nepromijenjive, a konjugira se samo modifikator. Neki od najčešćih modifikatora su:

1. जाना – precizira dovođenje radnje do neke točke, potpunost, intenzitet radnje, a glagolima kretanja određuje smjer kretanja,
2. आना – označava približavanje,
3. देना – implicira vršenje radnje za nekog drugog, a neprijelaznim glagolima precizira početak radnje,
4. लेना – implicira usmjeravanje radnje prema subjektu i mogućnost savladavanja nečega s naporom,
5. पड़ना – podrazumijeva neočekivanost, početak ili padanje,
6. उठना – određuje smjer radnje prema gore, iznenadnost ili početak radnje,
7. डालना – označuje brzinu, žestinu radnje,
8. बैठना – određuje nepromišljenost, nepoželjnost ili drskost radnje,
9. रखना – implicira održavanje radnje ili rezultata radnje,
10. चुकना – pobliže određuje završenost, potpunost ili zaokruženost radnje i
11. रहना – označava trajanje ili zadržavanje radnje.

Primjer modifikatora s glagolom जाना može biti rečenica “एक जमाना था कि लोग आठवाँ दरजा पास करके नायब तहसीलदार **हो जाते थे**।” हो जाना znači “postati” pa je tako prijevod cijele rečenice “Nekada su ljudi po završetku osmog razreda **postajali** zamjenici poreznika.” Osnova je glagol होना, to jest हो, a modifikator जाना upotrijebljen je u negotovom prošlom vremenu.

Modifikator koji označava približavanje, आना, vidljiv je u rečenici “यों कहिए कि आप ही की बदौलत मैं इलाहाबाद पड़ा हुआ हूँ, नहीं कब का लखनऊ **चला आया** होता।” Osnova glagola चलाना, “kretati se, ići”, i modifikator आना znače kretanjem se približiti. Tako bi hrvatski prijevod mogao biti, “vratiti se”, a cijela rečenica “Zapravo, može se reći da zahvaljujući upravo njemu studiram u Allahabadu, inače bih se sigurno odavno **vratio** u Lakhnau.”

Kao primjer upotrebe modifikatora देना može poslužiti rečenica “ज्योंही स्वराज्य हुआ, अपने सारे इलाके असामियों के नाम हिब्बा **कर देंगे**।” Prijevod bi bio “Čim nastupi nezavisnost, sva ćemo

naša područja **prepustiti** zakupcima.” Hrvatski glagol “prepustiti” naznačuje obavljanje radnje za nekog drugog, baš kao i modifikator देना.

“मगर टाइम टेबिल **बना लेना** एक बात है, उस पर अमल करना दूसरी बात।” rečenica je u kojoj se nalazi modifikator लेना sa značenjem obavljanja radnje prema subjektu. Dakle, बना लेना moglo bi se prevesti kao “napraviti si”, a cijela bi rečenica na hrvatskome mogla glasiti “No jedno je **napraviti [si]** raspored, a drugo pridržavati ga se.”

Modifikator पड़ना može se vidjeti u rečenici “भाई साहब ने इसे भाँप लिया – उनकी सहज बुद्धि बड़ी तीव्र थी और एक दिन जब मैं भोर का सारा समय गुल्ली-डंडे की भेंट करके ठीक भोजन के समय लौटा, तो भाई साहब ने मानो तलवार खींच ली और मुझ पर **टूट पड़े**”. Budući da पड़ना kao modifikator označava neočekivanost ili početak radnje, a glagol टूटना znači “slomiti se”, prijedlog prijevoda je “nasnuti”. Tako bi cijela rečenica na hrvatskom glasila “Brat je to primijetio – bio je veoma razborit, pa kad sam se jednog dana vratio točno na objed nakon što sam cijelo jutro igrao *gullī-ḍaṇḍu*, brat kao da je trgnuo mač i **nasnuo** na me”

Rečenica “मैं तुरंत **चिल्ला उठा**” pokazuje sljedeći primjer uporabe determinativa. U ovom je slučaju glavni glagol चिल्लाना, “vikati”, a modifikator उठना. Budući da je teško prenijeti riječima u hrvatski jezik iznenadnost radnje kojoj je smjer prema gore, ovaj se determinativ, चिल्ला उठना, može prevesti kao “povikati”. Tako bi prijevod ovog primjera glasio: “Odmah sam **povikao**.”

“कभी-कभी एक ही नाम या शब्द या वाक्य दस-बीस बार **लिख डालते!**” rečenica je u kojoj se javlja modifikator डालना. Budući da taj modifikator implicira žestinu, brzinu radnje, prijedlog prijevoda लिख डालना je “čvrljati”. Tako bi cijela rečenica glasila “Ponekad bi deset-dvadeset puta **čvrljao** isto ime, riječ ili rečenicu!”

Modifikator चुकना na hrvatski se najčešće prevodi prilogom “već”. Tako je i u rečenici “Izmoreni radnici **već su spavali**, a kod *Thākurovih* se vrata okupilo desetak besposličara.” koja u izvorniku glasi “थके-माँदे मजदूर तो **सो चुके थे**, ठाकुर के दरवाजे पर दस-पाँच बेफिक्रे जमा थे।” Dakle, hrvatski prilog “već” označava završenost, potpunost ili zaokruženost radnje kao i hindski modifikator चुकना.

2.2.5 Inceptiv

Inceptiv, to jest आरंभोधक क्रिया, složeni je glagol koji označava početak radnje. Inceptiv čini infinitiv glavnog glagola u kosom obliku i modifikator लगना (činiti se, biti pričvršćen).

Primjer inceptiva pokazuje rečenica: “गंगी की छाती धक-धक करने लगी।” Dakle, upotrijebljena je glagolska imenica od करना, to jest करने, i modifikator लगना. Početak ove radnje mogao bi se prevesti kao “zakucati, zalupati” pa bi cijela rečenica glasila: “Gaṅgīno je srce **zalupalo**.”

Rečenica “मैं यह लताड़ सुनकर आँसू बहाने लगता।” također je primjer upotrebe inceptiva. U ovoj rečenici inceptiv čine kauzativ glagola बहना (teći), बहाना (učiniti da teće), i modifikator लगना u negotovom pripovjednom vremenu. Predloženi prijevod ove rečenice glasi “Kad bih čuo takvu uvredu, **počeo bih plakati**.” iako se “početi plakati” može zamijeniti i glagolom “zaplakati” koji također implicira početak radnje.

Treći primjer upotrebe inceptiva iskazuje rečenica “ठाकुर मेरे पाँव दबाने लगा।” Dakle, infinitiv glagola दबाना (pritisnuti) koji završava na -ए i glagol लगना čine inceptiv u ovoj rečenici. Budući da u hrvatskome jeziku više odgovara glagol “masirati”, prijevod bi bio “početi masirati”. U ovom slučaju inceptiv se ne može zamijeniti, na primjer, glagolom “zamasirati”. Prema tome, cijela bi rečenica na hrvatskom mogla biti “*Thākūr* mi je **počeo masirati** noge.”

2.2.6 Permisiv

Permisiv (अनुमतिबोधक क्रिया) iskazuje dopuštenje da se neka radnja učini. Tvorbu permisiva čine kosi oblik infinitiva glavnog glagola i modifikator देना.

“खेल-कूद का कोई अवसर हाथ से न जाने देता।” primjer je rečenice u kojoj je upotrijebljen permisiv. जाने देना se može prevesti kao “dopustiti otići” pa bi tako prijevod cijele rečenice bio: “**Ne dopuštam da** mi prilika za igru **izmakne** iz ruku.” Glavni glagol जाना nalazi se u infinitivu u kosom obliku (जाने), a modifikator देना koji označava da je riječ o permisivu u ovom je slučaju u negotovom pripovjednom vremenu.

Primjer permisiva nalazi se i u rečenici “ठाकुर के कुएँ पर कौन चढ़ने देगा?” Prijevod bi bio “Tko će joj **dopustiti** da ide na *Thākurov* bunar?” Permisiv je, dakle, ponovno preveden glagolom “dopustiti” koji najbolje iskazuje odobrenje.

Treći primjer upotrebe permisiva vidi se u rečenici “साहू का कुआँ गाँव के उस सिरे पर है; परन्तु वहाँ भी कौन पानी **भरने देगा?**” Ovoga puta permisiv je moguće prevesti glagolom “dati” pa bi cijela rečenica glasila “Lihvarov je bunar na rubu sela, ali tko će joj i tamo **dati da uzme** vodu?”

2.2.7 Akvizitiv

Permisivu je veoma sličan akvizitiv (अवकाशबोधक क्रिया) koji također izražava dozvolu da se neka radnja izvrši. Akvizitiv se najčešće upotrebljava u niječnim rečenicama, a tvori se od infinitiva glavnog glagola u kosom obliku i modifikatora पाना.

Upotreba akvizitiva može se vidjeti na primjeru rečenice: “नाश्ते में जरा भी देर **न होने पाये**” u kojoj se akvizitiv sastoji od glagola होना u kosom obliku (होने) i modifikatora पाना u gotovom pripovjednom vremenu (पाये). Prema tome, ta bi se rečenica mogla prevesti kao: “Doručak **ne smije** ni malo kasniti”. Akvizitiv je izražen riječima “ne smije kasniti”.

2.2.8 Kontinuativ

Kontinuativ, koji na hindskome glasi नित्यताबोधक क्रिया, iskazuje neprekinutost ili duže trajanje neke radnje. Može se tvoriti i od negotovog i od gotovog participa, koji se sa subjektom slaže u rodu i broju, i od modifikatora रहना.

Upotreba kontinuativa vidi se u rečenici “बेचारे महँगू को इतना मारा कि महीनों लहू **थूकता रहा**।” Ovaj je kontinuativ primjer tvorbe od negotovog participa glagola थूकना koji znači “pljuvati” i modifikatora रहना u negotovom pripovjednom vremenu. Mogući prijevod ove rečenice na hrvatski je “Jadnog su Mahangūa tako pretukli da je mjesecima **iskašljavao** krv.” u kojoj je kontinuativ preveden jednom rječju, “iskašljavati”.

Primjer kontinuativa s gotovim participom glavnog glagola nalazi se u rečenici “बोर्डिंगहाउस में भूत की तरह अकेले **पड़े रहने** को भी जी न चाहता था। ” Ovdje je upotrijebljen gotovi particip glagola पड़ना (ostati) i modifikator रहना. Prijevod bi bio “A nisam htio ni **ostati** sam u studentskom domu poput duha.” Glagol “ostati” izražava kontinuativ.

2.2.9 Progresiv

Progresiv (प्रक्रमणबोधक क्रिया) označava radnju u kretanju ili napredovanju. Tvoriti se od negotovog participa glagola i modifikatora जाना. Glagoli kretanja mogu progresiv činiti i od gotovog participa. Participi se slažu sa subjektom u rodu i broju.

Kao primjer može poslužiti rečenica: “उसके प्रत्येक वाक्य के साथ मानों में उस कल्पित वैभव के समीपतर **आता जाता था**।” Progresiv je iskazan negotovim participom glagola आना, आता, i modifikatorom जाना u negotovom vremenu. Taj se primjer može prevesti kao “približiti”, a cijela rečenica glasila bi: “Kao da sam se sa svakom njegovom rečenicom sve više **približavao** tom izmišljenom bogatstvu.”

2.2.10 Frekventativ

Frekventativ, to jest अभ्यासबोधक क्रिया, izražava radnju koja se obavlja redovito ili u određenom vremenskom razmaku. Tvorbu frekventativa čine nepromjenjiva glagolska imenica koja završava na -आ i modifikator करना. Ta nepromjenjiva glagolska imenica istog je oblika kao i gotovi particip.

Na primjeru rečenice “चिड़ियों, कुत्तों, बिल्लियों की तस्वीरें **बनाया करते थे**” vidljiva je upotreba frekventativa. Dakle, glagolska imenica बनाया, koja se tvori od glagola बनाना (učiniti), i modifikator करना u negotovom prošlom vremenu tvore frekventativ koji bi se na hrvatski mogao prevesti kao “crtao bi”. Prijevod cijele rečenice, to jest dijela navedene rečenice, bio bi: “**stalno bi crtao** ptice, pse, mačke” što označava radnju koja se redovito obavljala.

U rečenici “वहाँ एक ठाकुर अक्सर **आया करता था**।” također je upotrijebljen frekventativ. U ovom je slučaju glagolska imenica आया izvedena od glagola आना (doći), a modifikator करना ponovno je u negotovom prošlom vremenu. Ova bi se rečenica mogla prevesti kao “Ovamo **bi često dolazio** Thākur.” Frekventativ bi, dakle, izražavao nesvršeni glagol “dolaziti” u kondicionalu.

2.3 Frazemi

Frazemi su skupine riječi kojima je značenje različito od značenja pojedinačne riječi. Hindski jezik obiluje takvim cjelinama, možda i više nego što je to slučaj u hrvatskome. Takve izraze gotovo je uvijek najteže prevesti s bilo kojeg jezika jer oni, između ostalog, predstavljaju i osebnosti pojedinog jezika ili naroda. Doslovni prijevodi najčešće nisu najbolja opcija jer u ciljnom jeziku takav idiom ne znači ništa. Stoga je bolje pokušati pronaći neki ekvivalent, to jest frazem s najbližim značenjem u jeziku na koji se prevodi. U nastavku se donose frazemi upotrijebljene u Premchandovim tekstovima kako bi se barem donekle dočarala njihova ustaljenost upotrebe u hindskome jeziku. Osim primjera, ponuđena su i moguća rješenja prijevoda navedenih frazema.

2.3.1 छोटा मुँह बड़ी बात

Frazem छोटा मुँह बड़ी बात doslovno bi značio “mala usta, velika stvar”, a znači govoriti s višeg položaja, govoriti nadmeno. Prema tome, predloženi je prijevod ovog frazema “prevelik zalogaj”. Stoga je rečenica u kojoj se frazem pojavljuje prevedena kao: “Razumijeti njegovo pisanje, za mene je bio **prevelik zalogaj**”, a izvornik glasi “उनकी रचनाओं को समझना मेरे लिये **छोटा मुँह बड़ी बात** थी।”

2.3.2 प्राण सूखना

Doslovan prijevod ovog frazema je “isušiti dah, isušiti život”. Budući da u hrvatskome jeziku postoji frazem “zastati dah” tako je i predložen prijevod. Dakle, rečenica na hrvatskom glasila bi “ali čim bih došao u sobu i vidio zastrašujuće bratovo lice, **zastao bi mi dah**”, a u izvorniku stoji “लेकिन कमरे में आते ही भाई साहब का वह रुद्र-रूप देखकर **प्राण सूख** जाते”.

2.3.3 ऐरा-गेरा नत्थू-खैरा

McGregorov hindsko-engleski rječnik navodi da je frazem ऐरा-गेरा नत्थू-खैरा kolokvijalan izraz za mnogo ljudi koji se na engleski prevodi kao “everyone and his brother”. Budući da je riječ o kolokvijalizmu, u hrvatski se jezik to pokušalo prenijeti izrazom “svaka šuša” koji je također kolokvijalan. Stoga prijedlog prijevoda rečenice “अँग्रेजी पढ़ना कोई हँसी-खेल नहीं है कि जो चाहे, पढ़ लें; नहीं ऐरा-गेरा नत्थू-खैरा सभी अँग्रेजी के विद्वान हो जाते।” glasi “Učenje engleskog nije dječja igra pa da ga nauči svatko tko poželi, inače bi **svaka šuša** postala stručnjak za engleski.”

2.3.4 गुल्ली-डंडा खेलना

गुल्ली-डंडा igra je slična kriketu i bejzbolu u kojoj se većim štapom (डंडा) udara manji (गुल्ली). Prema tome, ovaj frazem doslovno znači “igrati gullī-dāṇḍu”, a preneseno mu je značenje

“gubiti (nečije) vrijeme”. Hrvatska inačica tog frazema bila bi “prodavati zjake”. Tako bi prijevod rečenice “अगर तुम्हें इस तरह उम्र गँवानी है तो बेहतर है, घर चले जाओ और मजे से **गुल्ली-डण्डा खेलो**।” mogao glasiti “Ako tako tratiš život, onda je bolje da ideš kući i tamo **prodaješ zjake.**”

2.3.5 दिल मजबूत होना

Doslovan je prijevod frazema दिल मजबूत होना “biti snažnog srca”. Budući da u hrvatskome jeziku taj izraz ne znači mnogo, na temelju konteksta predloženi je prijevod “donijeti čvrstu odluku”. U izvorniku taj je frazem u ulozi rečenice pa su navedene prethodne dvije i rečenica nakon kako bi kontekst bio jasniji. Dakle, rečenice “Brat više nije imao vlast nada mnom. Počeo sam slobodno sudjelovati u igri. **Čvrsto sam odlučio.** Ako me opet ponizi, iskreno ću mu reći...” u izvorniku glase “भाई साहब का वह रोब मुझ पर न रहा। आज्ञादी से खेल-कूद में शरीक होने लगा। **दिल मजबूत था।** अगर उन्होंने फिर मेरी फजीहत की, तो साफ कह दूँगा...”

2.3.6 दिमाग हो जाना

Prijevod ovog frazema riječ po riječ ni na hindskome ne znači mnogo. Znači, naime, “postati mozak”, a prema McGregorovom rječniku znači “biti u sedmom nebu, biti veoma uobražen ili ohol”. Pri pokušaju prenošenja značenja, a ne doslovnog prevođenja, predloženi prijevod je frazem u duhu hrvatskoga jezika “udariti u glavu” koja se također upotrebljava u prenesenom značenju. Stoga bi prijevod rečenice “देखता हूँ, इस साल पास हो गये और दरजे में औवल आ गये, तो तुम्हें **दिमाग हो गया है**” glasio “Vidim da ti je **udarilo u glavu** to što si ove godine prošao i postao najbolji u razredu.”

2.3.7 तीर मार लेना

तीर मारना znači “odapeti strijelu”, a modifikator लेना označava da je riječ o radnji koja se vrši prema subjektu. McGregor u rječniku donosi i preneseno značenje ovog frazema, a to je “učiniti dobar potez” ili “‘ispaliti’ dobar argument u raspravi”. Po tom se prenesenom značenju i po kontekstu došlo do prijedloga prijevoda “postići”. Tako bi cijela rečenica glasila “Dobrano ste se namučili, a što ste **postigli?**”, a izvornik “आपने अपना खून जलाकर कौन-सा **तीर मार लिया।**”

2.3.8 अंधे के हाथ बटेर लगना

Preneseno značenje frazema अंधे के हाथ बटेर लगना je “imati neočekivanu sreću”. Prijevod bi bio “i slijepac uhvati prepelicu”, a po značenju odgovara hrvatskim frazemima “imati više sreće nego pameti” ili “i čorava koka nabode zrno”. Tako bi, dakle, prijevod rečenice glasio “Shvati

da nisi prošao zato što si naporno radio, **imao si više sreće nego pameti.**”, u odnosu na izvornu “यह समझ लो कि तुम अपनी मेहनत से नहीं पास हुए, **अंधे के हाथ बटेर लग गयी।**”

2.3.9 अंधा-चोट निशान पड़ जाना

Doslovan prijevod “obilježiti slijepu ranu” ništa ne znači, pa se na temelju konteksta predlaže prijevod “posrećiti”. Tako bi prijevod rečenice bio “Ponekad ti se čak i u *gullī-dāṇḍī* **posrećī.**” na temelju izvornika “कभी-कभी गुल्ली-डण्डे में भी **अंधा-चोट निशाना पड़ जाता है।**”

2.3.10 दाँतों पसीना आना

“Znojiti se iz zubiju”, kako glasi doslovan prijevod frazema दाँतों पसीना आना, nije u duhu hrvatskoga jezika. Zato se predlaže prijevod “preznojavati se”. Prema tome rečenica “मेरे दरजे में आओगे, तो **दाँतों पसीना आ जायगा**, जब अलजबरा और जामेट्री के लोहे के चने चबाने पड़ेंगे, और इंगलिस्तान का इतिहास पढ़ना पड़ेगा।” na hrvatskome bi mogla biti “Doći ćeš u moj razred pa ćeš se **preznojavati** kad ćeš se morati suočiti s problemima iz algebre i geometrije i učiti britansku povijest” što više odgovara hrvatskome jeziku.

2.3.11 आँधी रोग हो जाना

Ako bi se ovaj frazem, आँधी रोग हो जाना, doslovno preveo, ne bi imao nikakvog smisla. Naime, आँधी znači “uragan, oluja”, रोग “bolest”, a हो जाना “postati”. Budući da ni na hindskome jeziku ovakav doslovan prijevod ne znači mnogo, potrebno je preneseno značenje prenijeti i u hrvatski. S obzirom na to da se taj frazem upotrebljava kada se nešto ne može razumijeti, prijevod bi bio “ništa ne moći razumijeti”. U skladu s time ponuđen je i prijevod cijele, a navedena je i rečenica prije radi jasnijeg konteksta. Prema tome, rečenice “दिमाग चक्कर खाने लगता है। **आँधी रोग हो जाता है।**” na hrvatskom bi glasile “Da ti se zavrti u glavi. **Ništa ti nije jasno.**”

2.3.12 पापड़ बेलना, आटे-दाल का भाव मालूम होना

Ponekad se više frazema javlja u jednoj rečenici. Takav je slučaj i s ovim dvama frazemima. पापड़ बेलना doslovno znači “razvaljati *pāpar*”, to jest neku vrstu indijske pogače ili lepinje. No, kako je iz konteksta jasno da se to ne uklapa u tekst, značenje treba prenijeti figurativno. McGregor u rječniku navodi i preneseno značenje: “suočiti se s poteškoćama” ili “naporno raditi i malo imati”. To značenje odgovara hrvatskom frazemu “obradi bostan”. No, budući da je to regionalizam koji možda ne bi razumijelo mnogo čitatelja, ipak se predlaže prijevod “nadrlijati” iako se taj glagol u takvom kontekstu upotrebljava u razgovornom, a ne u književnom jeziku.

Drugi frazem, आटे-दाल का भाव मालूम होना, doslovno znači “znati cijenu brašna i leće”, a McGregor i za ovaj donosi preneseno značenje koje glasi: “znati ili naučiti kako je život težak” ili “znati kako svijet funkcionira”. Prijedlog prijevoda ovog frazema je “naučiti kako svijet funkcionira”.

U rečenici bi to glasilo “Doći ćeš u moj razred, dječāče, pa ćeš **nadrljati** i tad ćeš **naučiti kako svijet funkcionira.**” prema izvorniku “मेरे दरजे में आओगे लाला, तो ये सारे **पापड़ बेलने पड़ेंगे** और तब **आटे-दाल का भाव मालूम होगा।**”

2.3.13 ज़मीन पर पाँव नहीं रखना

Kako je navedeno u McGregorovom rječniku, ovaj frazem znači “hodati iznad zemlje: biti tašt; likovati”. Zbog toga je prijedlog prijevoda “hodati pola metra iznad zemlje”. Doslovno bi značilo “ne držati noge na zemlji”. U rečenici bi to bilo “U ovom si razredu bio najbolji pa sada **hodaš pola metra iznad zemlje.**”, a izvornik glasi “इस दरजे में अव्वल आ गए हो, तो **जमीन पर पाँव नहीं रखते।**”

2.3.14 गिरह बाँधना

“Zavezati čvor” ne odgovara kontekstu, stoga je taj doslovan prijevod potrebno uskladiti s prenesenim značenjem frazema गिरह बाँधना. Budući da McGregorov rječnik navodi značenje “zabilježiti i zapamtiti”, prijedlog prijevoda je “dobro poslušati i zapamtiti”. To više odgovara suvislosti teksta, a i prikladnije je za hrvatski jezik. Tako bi prijevod rečenice “जो कुछ कहता हूँ, उसे **गिरह बाँधिये**, नहीं पछताइयेगा।” mogao glasiti “**Dobro poslušaj i zapamti** što ti govorim ili ćeš požaliti.”

2.3.15 दाँतों उँगली दबाना

दाँतों उँगली दबाना znači “gristi kažiprst u zaprepaštenju, zbunjenosti, kajanju ili kao znak suosjećanja, tuge ili zahtijevajući tišinu”. Međutim, predloženi prijevod ovog frazema je “ostati zapanjen” jer se doslovniji prijevod, koji navodi McGregor, ne uklapa najbolje u ostatak rečenice. Tako bi, dakle, rečenica “आपने महाराज चाँगली को देखा होता तो **दाँतों उँगली दबाते।**” na hrvatskom mogla glasiti “Da vidite Mahārāja Cānglīja, **ostali biste zapanjeni.**”

2.3.16 जान निकलना

U rječniku je navedeno doslovno značenje “odlazak života, umrijeti”, a budući da taj prijevod ne odgovara kontekstu, prijedlog prijevoda frazema जान निकलना je “premrijeti od straha”.

Prema tome, rečenica “मेरी तो **जान ही निकल गयी**।” na hrvatskome bi mogla glasiti “**Premro sam od straha.**”

2.3.17 मिट्टी पलीद करना

मिट्टी पलीद करना doslovno znači “onečistiti, zagaditi, uprljati zemlju”, no to se niti ne nalazi u McGregovorom rječniku jer se te tri riječi zajedno upotrebljavaju samo u značenju “sramotiti”. Taj se prijevod dobro uklapa u hrvatsku rečenicu koja bi glasila “Ti si veliki vrag, prijatelju, **zašto me sramotiš?**” prema izvorniku “तुम बड़े शैतान हो यार, **मेरी मिट्टी क्यों पलीद कर रहे हो?**”

2.3.18 सीधे मुँह नहीं बोलना

“Ne obraćati se izravno” ili “ponašati se prezirno, svisoka” prijevodi su frazema सीधे मुँह नहीं बोलना kako ih donosi McGregorov rječnik. Budući da kontekstu priče više odgovara glagol “gledati” nego “ponašati se”, prijedlog prijevoda ovog frazema je “gledati svisoka”. Tako bi rečenica “इन गधों के सामने यही चाल जरूरी थी; वरना **सीधे मुँह बोलते भी नहीं**।” na hrvatskome mogla glasiti “Takvo je ponašanje neophodno pred tim magarcima, inače te **gledaju svisoka.**”

2.3.19 उल्लू हो जाना

Doslovan prijevod frazema उल्लू हो जाना bio bi “postati sova”. No, u tom se značenju nadasve rijetko koristi. Češća je upotreba prenesenog značenja koje glasi “ispasti budala; biti prevaren”. Kontekstu priče više odgovara prijevod “ispasti budala” pa je prijedlog rečenice “Okomio sam se na njega, tako sam ga ukorio da je jadan **ispao budala**”, a u izvorniku stoji “मैं उन्हीं पर उबल पड़ा, ऐसी फटकार बताई कि बेचारा **उल्लू हो गया**”.

2.3.20 तिल रखने की जगह नहीं

“Nema mjesta na koje bi se stavio sezam”, to jest “nema uopće mjesta” značenje je frazema तिल रखने की जगह नहीं. Međutim, budući da u hrvatskome jeziku postoji frazem “ni igla ne stane” prijedlog je da se hindski frazem prevede hrvatskim. Tako bi rečenica “सेकेण्ड क्लास में **तिल रखने की जगह नहीं**।” na hrvatskome mogla glasiti “**Ni igla nije stala** u drugi razred.”

2.4 Bogatstvo riječi hindskoga jezika

Osim velikog broja i široke upotrebe frazema, hindski je jezik izrazito bogat i raznim drugim lingvističkim posebnostima. Budući da je veoma teško nabrojati i opisati sve specifičnosti, ovaj ih rad donosi samo nekoliko. Svi navedeni primjeri preuzeti su iz odabranih Premchandovih tekstova. U nastavku slijedi kratak opis zanimljivosti hindskoga jezika kakvih nema u hrvatskome. Upravo zato ti bi idiomi mogli predstavljati poteškoće prilikom prevođenja te su stoga i odabrani za prikaz.

2.4.1 Glagol लगना

Jedna od mnogoznačnih riječi je glagol लगना. Može značiti “biti pričvršćen, biti prilijepljen, biti primijenjen, biti pripojen, biti spojen, biti dodan, postati učvršćen, ukorijeniti se, biti nađen, dogoditi se, biti potrošen, činiti se” i tako dalje. U sintagmi s infinitivom nekog drugog glagola u kosom obliku, pak, znači “početi”. Zanimljivo je da jedan glagol ima tako širok raspon značenja koja se na hrvatski mogu prevesti velikim brojem riječi. Radi jasnijeg prikaza slijedi nekoliko primjera upotrebe glagola लगना u rečenicama i prijedlozi prijevoda tih rečenica na hrvatski jezik.

“वहाँ अगर जमींदारों की निन्दा की तो मुआमिला बिगड़ जायगा और मेरे घरवालों को **बुरा लगेगा**” – “Ako tamo kritiziraš zemljoposjednike, smrtno će se naljutiti i to se mojim ukućanima **neće svidjeti**”. U ovom je slučaju glagol लगना preveden kao “ne svidjeti se” jer kontekstu ne odgovara doslovan prijevod “činiti se loše”.

“कई महाशय तो मुझे हुजूर-हुजूर **कहने लगे**।” – “Nekoliko me gospode **počelo zvati** ‘gospodine’.” Ovoga je puta prijevod glagola लगना “početi”. Ovo je primjer sintagme s infinitivom u kosom obliku kad लगना uvijek znači “početi”.

“मैंने उसे पकड़ कर ढकेल दिया और दो **तमाचे** जोर-जोर से **लगाये**।” – “Uhvatio sam ga, odgurnuo i snažno mu **prilijepio** dva **šamara**.” Treći je primjer glagola लगना preveden u prvom značenju, to jest “prilijepiti”. Ovo je jedan od primjera u kojemu je doslovan prijevod najbolji prijevod. “तमाचा लगना” doslovno znači “prilijepiti šamar”, a osim toga, sintagme su potpuno iste u oba jezika.

2.4.2 Nazivi rodbinskih veza (दादा, चाचा, ताऊ, दीदी)

Za razliku od hrvatskoga jezika koji ne oskudijeva u nazivima rodbinskih veza, hindski ih posve precizno određuje. Naime, osim što hrvatski razlikuje baku, djeda, tetu, tetka, strica, strinu,

ujka, ujnu, bratiće i sestrične, razlikuje i nazive za roditelje te braću i sestre supružnika i njihovu djecu. Primjerice, djever (mužev brat), jetrva (žena muževa brata), zaova (muževa sestra), zaovac (muž muževe sestre), šurjak (ženin brat), šurjakinja (žena muževa brata), svastika (ženina sestra), svak (muž ženine sestre) i slično. U hindskome jeziku svi su oni veoma točno definirani. Tako postoje različiti nazivi, primjerice, za majčinu i za očevu majku, za stariju i mlađu očevu ili majčinu braću i slično. Ovdje su kao primjer uzeti samo nazivi iz odabranih Premchandovih priča.

U priči बड़े भाई साहब spominje se दादा. Prema McGregorovom rječniku, taj izraz može označavati djeda po ocu, starijeg brata ili se može upotrebljavati za oslovljavanje starijeg čovjeka. Iz konteksta je zaključeno da je u spomenutoj priči riječ o djedu te je tako i ta riječ prevedena. Kao primjer, slijedi nekoliko rečenica u kojima se javlja riječ “दादा” i njihovi prijevodi.

दादा की गाढ़ी कमाई के रूपये क्यों बरबाद करते हो? (Zašto rasipaš **djedov** teško zarađeni novac?)

हमारी अम्माँ ने कोई दरजा नहीं पास किया और **दादा** भी शायद पाँचवीं-छठीं जमाअत के आगे नहीं गये; लेकिन हम दोनों चाहे सारी दुनिया की विद्या पढ़ लें, अम्माँ और **दादा** को हमें समझाने और सुधारने का अधिकार हमेशा रहेगा? (Naša majka nije uopće išla u školu, a **djed** je završio možda pet-šest razreda, ali čak i da nas dvojica steknemo sve znanje na svijetu, zar će majka i **djed** prestati imati pravo kazniti i prekoriti nas?)

दैव न करे, आज मैं बीमार हो जाऊँ, तो तुम्हारे हाथ-पाँव फूल जायँगे। **दादा** को तार देने के सिवा तुम्हें और कुछ न सूझेगा; लेकिन तुम्हारी जगह पर **दादा** हों, तो किसी को तार न दें, न घबरायें, न बदहवास हों पहले खुद मरज पहचानकर इलाज करेंगे, उसमें सफल न हुए, तो किसी डाक्टर को बुलायेंगे। (Da se, ne daj Bože, ja sada razbolim, ti bi se potpuno zbunio. Ne bi smislio ništa osim slanja telegrama **djedu**, ali da je **djed** na tvom mjestu, on ne bi nikome slao telegram, ne bi se zbunio niti smeo, najprije bi sam utvrdio bolest i liječio me, a ako to ne bi uspjelo, dao bi pozvati nekog liječnika.)

चाचा i ताऊ javljaju se u priči नशा. चाचा može biti očevo mlađi brat ili izraz poštovanja prema starijem čovjeku, a ताऊ očevo stariji brat. Oba su naziva prevedena kao “stric” jer hrvatski jezik ne razlikuje nazive za stariju, odnosno mlađu očevu braću, a njihovo razlikovanje nije važno za radnju u ovoj priči. Rečenica u kojoj se spominju चाचा i ताऊ:

ईश्वरी ने अपने-पिता, **चाचा**, **ताऊ** आदि सबसे मेरा परिचय कराया, और उसी अतिशयोक्ति के साथ। (Īsvarī me s istim preuveličavanjem predstavio svom ocu, **stričevima** i ostalima.)

Izraz **दीदी**, koji znači starija sestra, upotrijebljen je u priči ठाकुर का कुआँ. Iako ova riječ označava samo jednu osobu, prevedena je samo kao “sestra” jer hrvatski jezik ni u ovom slučaju ne razlikuje starije ili mlađe sestre. Iz konteksta u kojem se pojavljuje riječ **दीदी** nije jasno je li riječ o pravoj sestri govornice ili je to obraćanje iz milja. Budući da i u hrvatskom jeziku postoji takvo prisno obraćanje, doslovan je prijevod bio zadovoljavajući. Sljedeća je rečenica u kojoj je upotrijebljen izraz **दीदी**:

मत लजाओ, **दीदी!** (Nemoj me vrijeđati, **sestro!**)

2.4.3 कहार, नाई

Oba termina, **कहार** i **नाई**, spominju se u priči नशा. Također oba označavaju pripadnike zajednica kojih je u Indiji veoma velik broj.

कहार je pripadnik zajednica vodonoša. Nekada su bili nosači nosiljki, no prestankom upotrebe nosiljki postali su nosači vode za više kaste. *Kahāri* žive na području sjeverne Indije i ima ih oko 3.5 milijuna. Iako se ne bave isključivo nošenjem vode, nego i obavljaju i druge uslužne djelatnosti poput vođenja manjih restorana, trgovina tekstilom, voćarnica i slično, u Premchandovoj je priči jasno da je riječ o vodonošama te je tako i prevedeno. Slijedi dio teksta u kojemu se javlja riječ **कहार**.

कहार पानी लिए खड़ा था। ईश्वरी ने पाँव बढ़ा दिये। **कहार** ने उसके पाँव धोये। मैंने भी पाँव बढ़ा दिये। **कहार** ने मेरे पाँव भी धोये। (**Vodonoša** je donio vodu. Īsvarī je podigao noge. **Vodonoša** mu je oprao noge. I ja sam podigao noge. **Vodonoša** je i meni oprao noge.)

नाई je pripadnik zajednice brijača. Njihove tradicionalne djelatnosti su šišanje, brijanje, vađenje zuba i slično. U sjevernoj Indiji *Nāī* je naziv kaste brijača. Danas se pripadnici ove zajednice bave raznim poslovima, ali u priči označavaju brijača kako je i prevedeno. Rečenica u kojoj se spominje **नाई** glasi:

जरा देर बाद एक **नाई** हमारे पाँव दबाने आया। (Nešto kasnije **brijač** nam je došao izmasirati noge.)

2.4.4 Nazivi za “gospodina” (साहब, ठाकुर, मुंशी, मालिक, सज्जन, महाशय, रईस, कुंवर, बाबूजी)
U hrvatskome jeziku nema mnogo različitih naziva za isti pojam kao što ima u hindskome. U ovome je slučaju riječ o pojmu “gospodin”. Hrvatski razlikuje tek nekoliko varijacija, kao na primjer, “gospon”, “gospod”, “gospar”, “šjor”. No, to su regionalizmi koji nisu posve prikladni za Premchandov način pisanja, pa su sve riječi prevedene kao “gospodin”. Budući da u hindskome jeziku postoji velik broj riječi koje označavaju “gospodina”, ovdje se navode samo one upotrijebljene u Premchandovim pričama uzetim za primjer.

साहब – prvo značenje je “drug, suradnik; vlasnik, posjednik, gospodar”. McGregor navodi prijevod “gospodin” tek na trećem mjestu, dok se na drugom mjestu nalazi značenje “ugledna osoba”, a naveden je i podatak da se u prošlosti taj izraz upotrebljavao za oslovljavanje Europljana i službenika. Riječ “साहब” nalazi se i u naslovu priče बड़े भाई साहब. Prva pomisao prilikom prevođenja ovog naslova bila je “Gospodin stariji brat”. U hindskome jeziku i बड़े भाई i भाई साहब znače “stariji brat”. Česta su takva pojačana značenja neke riječi što je veoma teško prevesti. Razlog tomu što je u prijevodu ipak ostalo samo “Stariji brat” jest i to što hrvatski ne trpi takve zalihosne opise. Slijedi nekoliko rečenica u kojima je upotrijebljen izraz साहब.

मेरे भाई साहब मुझसे पाँच साल बड़े थे; लेकिन केवल तीन दरजे आगे। (Moj je **stariji brat** od mene bio stariji pet godina, ali samo tri razreda napredniji.)

अरे साहब, आप खुद बादशाह पर दावा कर सकते हैं। (**Gospodine**, pa Vi sami možete tužiti vladara.)

गंगी झुकी कि घड़े को पकड़कर जगत पर रखे, कि एकाएक ठाकुर साहब का दरवाजा खुल गया। (Gaṅgī se sagnula kako bi stavila vrč na podnožje bunara, kad su se odjednom otvorila vrata **gospodina Thākura**.)

ठाकुर – iako ni jedan ponuđeni prijevod u rječniku ne odgovara hrvatskom pojmu “gospodin”, značenje je gotovo isto. Zbog toga je riječ “ठाकुर” uvrštena u ovaj dio. Ovaj pojam može imati različita značenja, od “idola, božanstva, vrhovnog božanstva” preko “gospodara, zapovjednika, vođe, poglavice” do “gazde, vlastelina, plemića” i ostalih naziva za uljudno obraćanje ili za visokorangirane osobe. Takve je mnogoznačne riječi veoma teško prevesti i prenijeti njihovo točno značenje na neki drugi jezik. Isti je slučaj i s hrvatskim u kojem rijetko koja riječ ima tako širok raspon značenja. Iz tih je razloga u priči ठाकुर का कुआँ odlučeno ostaviti riječ “ठाकुर” neprevedenu i tretirati je kao vlastito ime. Primjeri rečenica s ठाकुर:

ठाकुर के कुँएँ पर कौन चढ़ने देगा? (Tko će joj dopustiti da ide na *Thākurov* bunar?)

थके-माँदे मजदूर तो सो चुके थे, **ठाकुर** के दरवाजे पर दस-पाँच बेफिक्रे जमा थे। (Izmoreni radnici već su spavali, a kod *Thākurovih* se vrata okupilo desetak besposličara.)

ठाकुर भी दरवाजा बन्द कर अन्दर आंगन में सोने जा रहे थे। (*Thākur* je također zatvorio vrata i spremao se za spavanje u unutarnjem dvorištu.)

मुंशी – prvo značenje je “pisar, činovnik”, a može značiti i “učitelj, tutor” posebice “učitelj urdskog i perzijskog jezika”. Također se može upotrebljavati za oslovljavanje obrazovane osobe iz poštovanja. Budući da je u priči नशा riječ “मुंशी” upotrijebljena u trećem značenju, a u hrvatskome jeziku nema dostojnog prijevoda, i ta je riječ ostavljena neprevedena. Rečenica u kojoj je upotrijebljena riječ “मुंशी” glasi:

दैवयोग से उसी वक्त **मुंशी** रियासत अली आ निकले। (Srećom, u tom se trenutku pojavio *munshi* Riyāsat Alī.)

मालिक – “vlasnik, posjednik” prvo je značenje riječi मालिक. I ta riječ ima mnogo značenja, pa se tako može prevesti i kao “gospodar, vladar, gospodin”, ali i “Bog” i “muž, suprug”. U priči नशा spominje se u kontekstu “gospodina” te je tako i prevedena:

मेरी वेष-भूषा और रंग ढंग से पारखी खानसामों को यह पहचानने में देर न लगी कि **मालिक** कौन है और पिछलगू कौन, लेकिन न जाने क्यों मुझे उनकी गुस्ताखी बुरी लग रही थी। (Konobarima, koji su bili pravi poznavaoči, na temelju moje odjeće i vladanja, nije dugo trebalo da shvate tko je **gospodin**, a tko čankoliz, ali tko zna zašto mi se njihova drskost nije sviđala.)

सज्जन – riječ koja je također upotrebljena u priči नशा, može značiti “dobar ili čestit čovjek, čovjek iz dobre obitelji” ili jednostavno “čovjek, gospodin” prilikom uljudnog oslovljavanja. Budući da u hrvatskome nema najprikladnijeg prijevoda, ta je riječ također prevedena samo kao “gospodin”. Rečenice u kojima se javlja “सज्जन” jesu:

दोनों **सज्जनों** ने मेरी ओर चकित नेत्रों से देखा। (Oba su me **gospodina** začuđeno pogledala.)

दूसरे **सज्जन** ने समर्थन किया (Drugi je **gospodin** potvrdio)

महाशय – jednoznačna riječ koja označava “gospodina” te je tako i prevedena u priči नशा u kojoj se spominje. Također se upotrebljava za oslovljavanje osoba iz poštovanja, ali tom

kontekstu pripada i hrvatski pojam “gospodin”. Prema tome, ovoga je puta doslovan prijevod bio najbolji prijevod. Slijede rečenice u kojima je upotrijebljen izraz महाशय:

कई महाशय तो मुझे हुजूर-हुजूर कहने लगे। (Nekoliko me **gospode** počelo zvati “gospodine”.)

एक महाशय बोले – ऐसा न्याय तो किसी राज्य में नहीं देखा। (Jedan je **gospodin** rekao: “Takvu pravdu ni jedna država nije vidjela.”)

रईस – prvo je značenje “osoba visokog statusa ili bitan zemljoposjednik“, a može značiti i “plemić, gospodin”. Osim toga, može označavati važnu osobu poput bankara ili trgovca. U priči नशा riječ रईस javlja se u množini, pa je prevedena kao “gospoda”. Slijedi dio teksta u kojem je upotrijebljena riječ रईस:

मैं इसे अमीरों के चोचले, रईसों का गधापन और बड़े आदमियों की मुटमरदी और जाने क्या-क्या कहकर ईश्वरी का परिहास किया करता और आज मैं पोतड़ों का रईस बनने का स्वाँग भर रहा था। (Uvijek sam ismijavao Īsvarīja zbog hirova bogataša, gluposti **gospode**, oholosti velikih ljudi i tko zna čega još, a sada ja glumim rođenog **gospodina**.)

कुँवर – “dječak, mladić” osnovno je značenje, a pobliže određuje neoženjenog mladića. Također može značiti “sin” ili “princ”. Odabran prijevod je “mlada gospoda”, odnosno “mladi gospodin”. I ta se riječ nalazi u priči नशा:

कुँवर लोग स्टेशन से आये हैं, थक गये होंगे। ईश्वरी ने मेरी ओर इशारा करके कहा – पहले कुँवर साहब के पाँव दबा। (Mlada **gospoda** su došla sa stanice, mora da su umorni.” Īsvarī je kimnuo prema meni i rekao: “Najprije izmasiraj noge **mladom gospodinu**.”)

नाश्ते में जरा भी देर न होने पाये, कहीं कुँवर साहब नाराज न हो जायें; बिछावन ठीक समय पर लग जाय, कुँवर साहब के सोने का समय आ गया। मैं ईश्वरी से भी ज्यादा नाजुक दिमाग बन गया था या बनने पर मजबूर किया गया था। ईश्वरी अपने हाथ से बिस्तर बिछाले; लेकिन कुँवर मेहमान अपने हाथों से कैसे अपना बिछावन बिछा सकते हैं! उनकी महानता में बट्टा लग जायगा। (Doručak ne smije ni malo kasniti, da se **mladi gospodin** ne bi naljutio, a krevet se sprema točno kad dođe vrijeme **mladog gospodina** za spavanje. Postao sam osjetljiviji i od Īsvarīja, ili sam bio primoran takav postati. Īsvarī je sam rasprostirao krevet, ali kako da **mladi gospodin** u gostima sam rasprostire posteljину! Klevetat će njihovu velikodušnost.)

बाबूजी – naziv je korišten prilikom uljudnog obraćanja. “बाबूजी” je također višeznačna riječ koja još može značiti “otac”, a u prenesenom smislu i “pisar, službenik, činovnik” ili “javni službenik”. Iz konteksta priče नशा jasno je da riječ o prvom značenju, to jest o uljudnom obraćanju. Stoga je i ova riječ prevedena kao “gospodin”:

उसने आँखें निकालकर कहा – क्यों मारते हो बाबूजी, हमने भी किराया दिया है। (Razrogačio je oči i rekao: “Zašto me udarate, **gospodine**? I ja sam platio kartu.”)

2.4.5 Nazivi za posude (लोटा, घड़ा, कलसी)

Kao što je slučaj s riječju “gospodin”, hindski jezik također precizira razne vrste posuda i lonaca. U hrvatskom jeziku postoji više riječi za posuđe, nego što postoji za “gospodina” pa su se navedeni pojmovi mogli različito prevesti. Primjeri su uzeti iz Premchandove priče ठाकुर का कुआँ.

लोटा – u rječniku je objašnjena opisno kao “mala okrugla mjedena ili bakrena posuda”. U nedostatku bolje riječi, ova je riječ prevedena kao “mjedeni vrč”. Rečenice koje prikazuju upotrebu riječi “लोटा”:

जोखू ने लोटा मुँह से लगाया तो पानी में सख्त बदबू आयी। (Jokhū je prinio **mjedeni vrč** ustima, ali se iz vode širio jak smrad.)

ठाकुर और साहू के दो कुएँ तो हैं। क्या एक लोटा पानी न भरने देंगे? (I *Thākūr* i lihvar imaju bunare. Zar mi neće dati da napunim jedan **mjedeni vrč** vode?)

घर पहुँचकर देखा कि जोखू लोटा मुँह से लगाये वही मैला-गंदा पानी पी रहा है। (Kad je došla kući, vidjela je kako je Jokhū prinio **mjedeni vrč** ustima i pije tu prljavu, smrdljivu vodu.)

घड़ा – McGregorovom opisu “zemljana posuda za vodu” najbolje odgovara hrvatski “zemljani vrč”. Budući da se vrč najčešće pravi od zemlje, oba se pojma slažu i po opisu i po izgledu, pa se “vrč” činio kao idealan prijevod. Ovo je ujedno jedan od primjera u kojem je bilo moguće pronaći hrvatski ekvivalent za hindski pojam. Primjeri rečenica u kojima se pojavljuje izraz “घड़ा”:

उसने घड़ा और रस्सी उठा ली और झुककर चलती हुई एक वृक्ष के अंधेरे साये में जा खड़ी हुई। (Podigla je **vrč** i uže, sagnuta otišla do nekog drveta i stala u njegovu mračnu sjenu.)

घड़े ने पानी में गोता लगाया, बहुत ही आहिस्ता। जरा भी आवाज न हुई। गंगी ने दो-चार हाथ जल्दी मारे। **घड़ा** कुँ के मुँह तक आ पहुँचा। (Vrč je veoma tiho uronio u vodu. Ništa se nije čulo. Gaṅgī je brzo zahvatila nekoliko puta. Povukla je **vrč** na vrh bunara.)

रस्सी के साथ **घड़ा** धड़ाम-से पानी में गिरा और कई क्षण तक पानी में हिलकोरे की आवाजें सुनाई देती रहीं। (S užetom je u vodu uz tresak pao **vrč** i nekoliko se trenutaka čulo talasanje.)

कलसी – deminutiv od “कलसा”, to jest “posuda za vodu, vrč, krčag”. “कलसा” također znači “zaokruženi vrh ili lopta”, a može značiti i “vrh kupole, vršak”. Iz konteksta je jasno da je riječ o prvom značenju, pa je odabran prijevod “krčag”. Slijedi rečenica u kojoj je upotrebljen izraz “घड़ा”.

हाँ, यह तो न हुआ कि **कलसिया** उठाकर भर लाते। (Da, a oni nikada ne uzmu **krčag** i odu po vodu.)

3 Hindska književnost dvadesetog stoljeća

Prvo prozno djelo na hindskome jeziku, *Kahānī theṭh hindī mem* ili *Rāni Ketkī kī kahānī*, u prijevodu 'Priča na čistom hindskom', 1803. godine napisao je urdski pjesnik Inṣā Allāh Kḥān (1752-1818). Prije nego što je hindski postao službeni jezik Indijske Unije¹ 1950., za širenje jezika značajna su osnivanja raznih društava poput Ārya Samāja i Nāgarī Pracārīnī Sabhe. Međutim, najveću je ulogu u tome imalo pokretanje časopisa *Sarasvatī* 1899. godine. Nakon što je brahman iz kaste Kānyakubja Mahāvīrasād Dvivedī (1864-1938) postao urednik, časopis je od 1903. godine postao najutjecajniji književni časopis dvadesetog stoljeća. Ta je činjenica veoma značajna stoga što su rast i razvoj ne samo tog, nego i ostalih časopisa širili pismenost. Promicali su hindski, iako su u to vrijeme u Indiji glavni jezici u obrazovanju bili urdski i engleski. Osim toga, opismenjavanje i sve veća popularnost časopisa i književnosti na hindskome jeziku poticala je autore da nastave pisati na hindskom.

Dvivedī je također podučavao i ispravljao tekstove na hindskom prije objave te je time stekao brojne učenike. Najupečatljiviji učenik bio mu je Matihilīśaraṇ Gupta (1886-1964) čija se zbirka pjesama *Bhārat bhāratī*, to jest 'Glas Indije' posebno ističe. Izdana 1912. godine, zbirka sadrži domoljubne pjesme koje opisuju prošlost, sadašnjost i budućnost Indije. Te su pjesme postale veoma popularne, a čak su i uvjerile neke autore koji su još pisali na brađskom (*brajbhāṣa*)², omiljenom književnom idiomu sjeverne Indije, da se okrenu hindskome jeziku. Gupta je tako postao prvi *rāṣṭrakavi*, nacionalni pjesnik, a hindski *rāṣṭrabhāṣā*, nacionalni jezik. Od brojnih autora na koje je Gupta utjecao najpoznatiji su Ayodhyāsīnh Hariaudh (1865-1947), Jayśaṅkar Prasād (1889-1937), Mākhanlāl Caturvedi (1889-1968) i Rāmnareś Tripāṭhī (1889-1961).

Prva uspješnica na hindskome jeziku bio je roman *Candrakāntā* iz 1891. te nastavak *Candrakāntā santati* iz 1905. godine. Autor Devakīnandan Khatri (1865-1913) time je postao jedan od važnijih zagovornika takozvanog hindskog pokreta.

¹ Indijska Unija je naziv saveza indijskih država nakon odcjepljenja od britanske vlasti i stjecanja nezavisnosti Indije i Pakistana 15. kolovoza 1947. godine. (Indija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 5. 9. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27303>>.)

² Brađski je zapadnohindski dijalekt koji se najviše koristio na zapadu Uttar Pradeša, ponajviše u gradovima Mathuri, Agri i Aligarhu, na sjeveroistoku Raḍasthana i na sjeveru Madhya Pradeša. Bio je glavni jezik u srednjovjekovnoj književnosti na kojem je napisan najveći broj stihova posvećenih bogu Kṛṣṇi, a bio je i osnovni jezik dvorske poezije. Među značajne osobe u indijskoj povijesti koje su koristile brađski ubrajaju se utemeljitelj sikkhizma guru Nānak, marathski spisatelj Nāmdev, a najvećim predstavnicima brađske književnosti smatraju se Mīrā Bāi, Sūrdās, Tulsīdās i Bhūṣan. Također se misli da je na tom dijalektu pisao i indijski vladar Akbar (1556-1605). Brađski polako izlazi iz uporabe dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, a autori i govornici koji su ga dotad upotrebljavali, prihvatili su hindski kao standardni jezik (Matišić, 1989).

Osvajanje Nobelove nagrade Rabīndranātha Tagorea (1861-1941) 1913. godine dalo je poticaja mističkoj književnosti po uzoru na baule³ i sūfije⁴. To je nadalje dovelo do književnog pokreta *chāyāvād* koji je trajao između 1918. i 1936. Naziv *chāyāvād* dolazi od riječi *chāyā* što znači sjena, odraz, slika u ogledalu i slično i ovaj se književni pokret često uspoređuje sa simbolizmom. Najvažniji predstavnik tog razdoblja već je spomenuti Jaysānkar Prasād s djelom *Kāmāyani* (1936). U ostale značajne predstavnike tog razdoblja ubrajaju se Sūryakānt Tripāthī “Nirālā” (1896-1961), Sumitrānand Pant (1900-1977) i Mahādevī Varmā (1907-1987). Istovremeno s *chāyāvādom* razvija se pokret *gadya kāvyā*, to jest pjesme u prozi, za razliku od pjesama u stihu koje se nazivaju *padya*. Mnogim je pjesnicima inspiracija i poticaj bio Rabīndranāth Tagore kojeg neki smatraju i začetnikom te vrste poezije. Najboljim sanskrtskim pjesnikom *gadya kāvyē* drži se Bāṇabhaṭṭa (oko 606-647) s djelom *Kādambarī*.

Drugi je važan utjecaj na hindsku književnost izvršio Mahātmā Gāndhī (1869-1948) čije je djelovanje potaknulo nacionalističko pisanje. Premchand, o kojemu će biti više riječi u narednom poglavlju ovog rada, svakako je najznačajniji književnik nacionalistički usmjerene književnosti. U njegovo su se vrijeme Indijci borili za odcjepljenje od britanske vlasti što se odražavalo i u književnosti. Stvarala su se već spomenuta društva za promicanje hindskoga jezika, ali i netrpeljivosti između hinduista i muslimana te među kastama iz srednjeg društvenog sloja. Pripadnici tih kasti nisu znali kako bi privatni život prilagodili budućoj političkoj slobodi i jednakosti koje su propagirali zagovornici hindskog jezika i hinduizma. Razlog tome bile su tradicije udovištva, vjenčavanja djece kao i brojna druga praznovjerja duboko ukorijenjena u društvo. Iako pomalo idealistički, Premchand pruža prilično dobar prikaz te situacije u romanu *Sevāsadan* (‘Uslužna kuća’) iz 1918. godine. Nakon Gāndhījevih mirnih prosvjeda 1917. i 1918. godine u korist obespravljenih indijskih seljaka, usredotočenost se prebacila iz gradova i srednjeg sloja na sela i prava seljaka. To je pak Premchanda inspiriralo da napiše roman *Premāśram*, to jest ‘Ašram ljubavi’. Gāndhījeva politička aktivnost potom se usmjerila na obrazovanje nepismenog stanovništva i ukidanje nedodirljivosti. Najbolji primjer koliko je snažan bio Gāndhījev utjecaj ponovno je Premchand. On je, naime, potaknut Gāndhījevim govorom u prosincu 1920. napustio posao školskog inspektora i pridružio se Gāndhījevom

³ Bauli su pripadnici niže kaste hinduističkog i muslimanskog društva u Bengalima. Riječ “baul” označava njihov način života, to jest mistike predane duhovnosti koji nisu sputani vjerskim spisima ili institucijama. Bauli teže povratku samima sebi koji se naziva *sahaja*, a koji se postiže samospoznajom. Sufiji su doprinijeli njihovoj filozofiji što ih povezuje (Dasgupta, 1994).

⁴ Sufizam je mistični oblik islama. Sufiji vjeruju u Božju sveprisutnost, odriču se svega svjetovnog, a glavni im je cilj sjedinjenje s Bogom preko mistične ljubavi. Etimologija riječi “sufi” nije potpuno razjašnjena, a nije sigurno ni kad je prvi put upotrijebljena (navodno u osmom stoljeću). Neki, naime, vjeruju da dolazi od riječi *suf* što znači “vuna” i koja se odnosi na prosjake koji su nosili grubu vunenu odjeću. Drugi pak vjeruju da dolazi od riječi *saff*, to jest “položaj”, koja označava elitizam kulta i slično (Lal, 1992).

inicijativi podučavanja. Premchandu je to također bila inspiracija da napiše *Raṅgbhūmi*, to jest ‘Pozornicu’. Obeshrabren sve većom nadmoći ekonomskih sila, Gāndhī se povukao iz politike 1926. Osim Premchanda, među ostale književnike potaknute Gāndhījevim djelovanjem mogu se ubrojiti Vṛndāvanlāl Varmā (1889-1966), ponovno Jayśaṅkar Prasād, Pāṇḍey Becan Śarmā “Ugra” (1901-1967), Ṛṣabhcaraṇ Jain (r. 1911), Jainendra Kumār (1905-1988), Viśvambharnāth Śarmā Kauśik (1819-1942), Bhavatīprasād Vājpeyī (1899-1973) i Pratāpnārāyaṇ Śrīvāstav (1904-2003).

Budući da je razvoj književnosti ovisio i prilagođavao se političkim prilikama države, književni trendovi promijenili su se i u godinama prije i nakon Drugog svjetskog rata. Tako su opise i kritike lošeg, odnosno dobrog ponašanja te velikih obitelji zamijenili dijalozi i manji broj likova. Primjeri takvih romana su *Sunītā* Jainendre Kumāra i *Citrālekhā* iz 1934. autora Bhagvatīcaraṇa Varma (1903-1981). Ostali autori tog razdoblja su Yaśpāl (1903-1976), Agyey (1911-1987) i Premchand s romanom *Godān*. Popularne teme su, dakle, bile britanski imperijalizam, gandhizam, komunizam i terorizam. Niz komunističkih romana četrdesetih je godina napisao Keḍārnāth Pāṇḍey (1893-1963) koji je poslije bio znan pod buddhističkim imenom Rāhul Sāṅkrtyāyan.

Nakon zadobivanja nezavisnosti, za književnost je značajan ciklus romana o Cetanu Upendranātha Aśka (1910-1996). Prvi roman iz ciklusa naslovljen *Girtī divārem* (‘Padajući zidovi’) objavljen je 1947., drugi *Śahar meṁ ghūmtā ānā* (‘Ogledalo luta po gradu’) 1963., treći *Ek nanhī kindīl* (‘Svjećica’) 1968., a 1973. četvrti dio *Bāḍho na nāv is thāv* (‘Ne veži brod za ovaj štap’) podijeljen je na dva dijela. Gaeffke taj veliki ciklus uspoređuje s Proustovim ‘U traganju za izgubljenim vremenom’. Svi romani iz ciklusa obiluju retrospekcijama, brojnim naizgled nevažnim događajima i likovima, ali bez mnogo radnje. U posljednjem se djelu također nalaze mnoge pjesme i stihovi na hindskom, urdskom, pandapskom i engleskom. Prisustvo autobiografskih elemenata mnoge indijske kritičare navodi na lošije prosudbe. Oni, naime, smatraju da Ašk ismijava ljude, posebice preko glavnog lika Cetana koji je prilično pasivan i nezanimljiv. Unatoč tome, taj se ciklus smatra najboljim i najživljim prikazom života u malom gradu. Novost kod Aškovih djela jest što u njegovim romanima nema nasilja i oholosti.

Gaeffke (1978) predlaže četveročlanu tipologiju književnosti nakon indijske nezavisnosti:

1. romani iz pedesetih godina usredotočeni na junaka obrazovanog po uzoru na zapadnjačke studije koji se bori s društvenim ograničenjima i svojom frustracijom zbog toga (predstavnici Agyey, Mohan Rākeś, Yaśpāl),

2. romani iz pedesetih i šezdesetih godina čiji je protagonist uključeniji u društvo te je radnja usmjerenija na zajednicu, a ne na pojedinca kao prije (predstavnicu Phaṅśvarnāth Reṇu, Vaidyanāth Miśra “Nāgārjun”, Uday Śaṅkar Bhaṭṭ),
3. romani iz šezdesetih godina napisani s ciljem predstavljanja “metafizičkih osobina” uklopljenih u širi društveni kontekst (predstavnicu Nareś Mehtā, Nirmal Varmā, Śrīlāl Śukla) i
4. romani iz sedamdesetih godina usmjereni na pojedinca sa složenijim pristupom (predstavnicu Aśk, Nareś Mehtā, Prakāśvati Śrīvāstava).

Kad je riječ o kratkim pričama, dva su autora nesumnjivo polučila najveći uspjeh. To su Premchand i Prasād. Premchandov opus broji više od 300 kratkih priča s temama života na selu i ljudi iz srednjeg društvenog sloja. Prasād u svojim djelima obrađuje vjerski simbolizam povezan s detaljno razrađenim tipskim likovima. Obojica su imali svoje sljedbenike, to jest mnogi su autori imitirali njihov način pisanja. Premchand je tako bio uzor Jainendri Kumāru, Rājeśvarprasādu Sinhu (r. 1903), pa čak i Upendranāthu Ašku. Prasādov su primjer slijedili manje poznati književnici kao što su Rāykrṣṇadās (1892-1980), Vinodśaṅkar Vyās (r. 1903), Caṇḍīprasād Hrdayeś (1900-1927) i Vācaspati Pāṭhak (1905-1980). U pedesetim i šezdesetim godinama nekima je kratka priča bila sredstvo širenja ljevičarske ideologije i smatrali su je proglašom modernističkog pisanja. S vremenom je zadobila glavnu ulogu u zavadi između književnosti “sela” i “gradova”. U skladu s time pisale su se priče jedna protiv druge. Šezdesetih godina kratke priče postaju kraće i jednostavnije, glavni lik nema imena i ne spominju mu se porijeklo i okolina, rečenice su kratke, a sanskrske i urdske riječi koriste se bez razlike.

Što se tiče poezije dvadesetog stoljeća, u Indiji je ona imala veću važnost nego u ostatku svijeta. To se posebno očituje u pisanju epova koji su stvarani čak i nakon nezavisnosti. Prema tome, među epskim književnicima ističu se već spomenuti Jaysaṅkar Prasād i njegov ep *Kāmāyaṅī*, Matihilīśaraṅ Gupta i ep o Rāmi zbog kojeg je prozvan *rāṣṭrakavi* (nacionalni pjesnik) i Rāmdhārī Sinh “Dinkar” (1908-1974) koji je mnoge potaknuo na pisanje ljubavne poezije pomiješane s patriotizmom. Karakteristične indijske pjesme *gīti-kāvya* usko su povezane s glazbom. One, naime, slijede stroga pravila indijskih pjesama. Ta se pravila dijele na dva dijela: prvi, *stāyī* upućuje na *rāge* ili neku drugu sličnu melodiju, a drugi, *antarā* sadrži glazbenu građu *stāyīa*, ali ima svoj ritam (*tāla*). Također se razvija politički orijentirana progresivna poezija. Te su pjesme ponajviše pozivi protiv izrabljivanja ili mučan prikaz siromaštva. Najvažniji progresivistički pjesnici su ranije spomenuti Sumitrānand Pant i Kedārṇāth Agarvāl (1911-2000). 1943. godine javlja se pokret *navī kavītā*, to jest nova poezija. Začetnik je Agyey koji je

prvi počeo pisati pjesme usmjerene na iskustvo, jezik mu je bio pun simbolizma, koristio je slobodan stih i ritam. U tom se pjesništvu ne slijedi uobičajen poredak riječi, u rečenicama se pojavljuju samo imenice, ideje i teme su apstraktne i slično. Najvažniji predstavnik *navī kavītā* pjesništva je Gajānan Mādhav Muktibodh (1917-1964).

Kazališna produkcija na hindskome jeziku nije bila osobito uspješna, za razliku od bengalske i maratske. Najvažniji razlog tomu je nedovoljno obrazovano stanovništvo, to jest potencijalni gledaoci. Stoga je kazalište na hindskom uglavnom djelovalo u okviru amaterskih skupina i studentskih predstava. Osnovano je nekoliko hindskih kazališnih družina, kao što su *Śrī Sūr Vijay*, *Vyākul Bhārat* i *The Pṛthvī Theatre*, ali nisu bile dugog vijeka. Tek je osnivanje Akademije dramske umjetnosti u Delhiju uspjelo polučiti nekoliko uspješnih dramskih tekstova autora kao što su Mohan Rākeś i Sureśvar Varmā. Neki kritičari, međutim, navode Jaysānkara Prasāda kao najodličnijeg dramskog pisca (*nāṭyakār*) te ga uspoređuju sa Shakespeareom i Goetheom. Njegove su najpoznatije povijesne drame *Aśoka* (1912), *Ajātaśatru* (1922), *Candragupta Maurya* (1928, 1931) i *Skandagupta Vikramāditya* (1928). Upendranāth Aśk je također pisao drame, pretežito socijalne tematike. Od njegovih se drama ističu *Svarg kī jhalak* ('Tračak neba', 1939), *Qaid* ('Zatvorenici', 1945), *Uṛāṇ* ('Let', 1949), *Bhavar* ('Vrtlog', 1950) i *Alag alag rāste* ('Različiti putevi', 1958). Jednočinke nisu bile toliko popularne dok Premchandov sin Śrīpat Rāy nije zatražio autore da napišu drame u jednom činu za posebno izdanje časopisa *Hans*. Osim osrednjih jednočinki autora poput Bhuvaneśvara Prasāda, Udayśānkara Bhaṭṭa i Mohana Rākeśa, Upendranāth Aśk se najviše iskazao i u jednočinkama. Njegove najpoznatije drame u jednom činu su *Pardā uṭhāo*, *pardā girāo* ('Podigni zastor, spusti zastor'), *Tauliye* ('Ručnici') i *Jhok* ('Pijavica').

Ovo se poglavlje temelji na podacima preuzetim iz McGregor (1974) i Gaeffke (1978).

4 Munshi Premchand

Dhanpat Rāy Śrīvāstav (1881-1936), poznatiji pod pseudonimom Premchand, na književnoj se sceni pojavio 1907. godine kratkim pričama na urdskome. Te su priče bile izdane pod pseudonimom Navābrāy bez odobrenja vlasti. Zbog toga je 700 neprodanih knjiga od 1000 njih tiskanih spaljeno, a Premchand je dobio upozorenje da ne piše više ništa bez odobrenja. Iako te priče nisu bile od velike književne važnosti, teme su im bile nacionalističke naravi što je predstavljalo problem u to vrijeme. No, to nije obeshrabrilo Premchanda da 11 godina poslije objavi roman *Sevāsadan*. Izvorno napisan na urdskome, središte ovog romana višeslojne radnje liberalni je hinduistički odvjetnik koji želi iskorijeniti prostituciju. Tako on javnu kuću pretvara u sklonište u kojem bivše prostitutke mirno žive i obrazuju se. Osim takvog utopijskog završetka romana, realistično je opisana društvena i politička situacija. U skladu s državnom političkom situacijom, 1920., također na urdskome, napisao je roman *Premāśram* koji je 1922. preveo i objavio na hindskome. Premchand i u tom romanu donosi realističan opis društvenog stanja, ali ovoga puta i realističniji završetak. Okosnica radnje tiranija je *zamīndāra*, to jest zemljoposjednika. Roman sretno završava oslobođenjem potlačenih seljaka. Sljedeći roman potaknut Gāndhījevim djelovanjem jest *Raṅgbhūmi* ('Pozornica') na hindski preveden 1925. Ovim romanom Premchand pažnju usmjerava na nepismen narod. Glavni je lik slijepi prosjak Sūrdās koji se bori protiv osnivanja tvornice cigareta na njegovoj zemlji. Cijelo je djelo prožeto pesimizmom pa u skladu s time i završava tragično. Slične je tematike i roman *Karmabhūmi* ('Polje dužnosti') iz 1932. čiji je povod bio Gāndhījev marš soli 1930. Protagonist je student iz bogate obitelji koji se zbog borbe za nedodirljive zavadi s ocem te u siromašnom selu osnuje školu i podučava seljake.

Djelo koje je utrlo put Premchandovoj prozi na hindskome jeziku djelo je *Candrakānta* autora Devkīnandana Khattriya objavljeno 1891. godine. Ljubavni motiv romana čija je okosnica radnje zaljubljenost princeze i princa prožeta upletanjem obitelji, magijom i čarobnjaštvom uz nezaobilaznu melodramu i pustolovinu, zadobio je brojne čitatelje tog doba. Upravo je taj roman uzrok što je velik broj ljudi naučio devanāgarsko pismo. To je zasigurno potaknulo mnoge autore na pisanje na hindskome jeziku, a među njima je bio i Premchand.

Još jedno značajno Premchandovo djelo roman je *Nirmalā* koji je izlazio u nastavcima u časopisu *Cand* 1925. godine, a kao knjiga tiskan je 1927. Radnja je usredotočena na petnaestogodišnju djevojčicu Nirmalu koja je prisiljena udati se za starijeg udovca s tri sina. Roman opisuje patnje i težak život djevojčice u novoj obitelji te predstavlja kritiku tradicije vjenčavanja djece.

Kako se tridesetih godina mijenja politička situacija, tako se mijenjaju i teme Premchandova pisanja. U skladu s time, roman *Godān* iz 1936. bavi se propadanjem tipičnog indijskog seljaka.

Što se tiče kratkih priča, Premchand je sa svojih preko 300 napisanih, nesumnjivo jedan od najvećih majstora te književne vrste. Mnoge je prvotno napisao na urdskome pa ih preveo na hindski, a u najvećem broju njih teme su problemi seoskog života i srednjeg društvenog sloja. U počecima nudi rješenja za te probleme u skladu s učenjima Ārya Samāja i Gāndhīja, ali poslije se okreće realizmu te na kraju oslikava siromaštvo, zaostalost i izrabljivanje.

Nakon Premchandove smrti, njegov blizak prijatelj Jainendra Kumār knjigom *Premchand, A life in letters* htio ga je dočarati kao stvarnu osobu izvan okvira njegovih djela. Najveći dio knjige sastoji se od pisama koja su dvojica književnika međusobno razmijenjivala. Objavljivanjem privatnih pisama Kumār je vjerojatno htio da Premchand svojim riječima predstavi sam sebe. Iako je ta biografija nadasve subjektivna i prožeta osjećajima, ipak pruža uvid u Premchandov privatni život što može poslužiti razumijevanju njegovih djela, ali i njega kao osobe.

U nedostatku novca i na rubu bankrota, Premchand je prihvatio pozive iz Bombaya. Ondje je trebao pisati scenarije za filmsku industriju za što bi primao redovnu plaću. Tako se okušao u pisanju scenarija, ali veoma se razočarao. Kao što se žalio u pismima Jainendri Kumāru, redatelj su odbijali njegove priče socijalne tematike i htjeli su snimati stalno iste filmove kakve je publika voljela. Premchand se ondje osjećao zatvorenim i poput roba koji nema pravo glasa. Osim toga, ljudi kojima je bio okružen u Bombayu nisu govorili ni hindski ni urdski, pa im je morao prevoditi svoje tekstove na engleski što ga je dodatno žalostilo. Zbog svega se toga vratio u Kāśī nakon godinu dana.

Kao što Kumār opisuje u svojoj knjizi, Premchandovo je pisanje bilo u tijeku s vremenom te željama i potrebama publike. Primjerice, kad je psihološka karakterizacija likova postala popularna, Premchand je slijedio i taj trend. Neprestano se usavršavao i razvijao kao književnik. Svako novo djelo bilo je razrađenije i naprednije od prethodnog. Kumār nadalje naglašava da je u počecima pisanja Premchandova namjera bila reći i upućivati. Međutim, pred kraj je pokušavao uvidjeti i razumijeti.

Kao što je isticao u gotovo svakom pismu Jainendri Kumāru, Premchand se svesrdno posvećivao književnom časopisu *Hans*. Sav je novac trošio na održavanje i spašavanje časopisa, kasnije je s isplatama radnicima, bio u velikim gubicima, neprestano je molio Kumāra i ostale

književnike da pridolesu časopisu. Toliko mu je bilo stalo do tog časopisa da se čak i na samrtnoj postelji brinuo što će biti s *Hansom* nakon njegove smrti.

Kumār Premchanda opisuje kao osobu vrijednu divljenja. Prema Kumārovim riječima, Premchand ničime nije odavao koliko je štovan i poznat književnik. Ni svojim ponašanjem, ni razmišljanjem. Naime, živio je veoma skromno, na rubu siromaštva, u gotovo prljavoj kući, nosio je staru, nenametljivu odjeću i fizički nikako nije odavao dojam slavnog i voljenog pisca. Ono što je možda najdojmljivije kod Premchanda jest njegovo nerazumijevanje i neshvaćanje vlastite važnosti. Izbjegavao je velika okupljanja i govore, gotovo da nije znao kako se ponašati među ljudima. Bio je veoma skroman i nadasve naivan, čini se da su ga iskorištavali svi koji su stigli, pogotovo u financijskom smislu i neplaćanju dugova. Iako je Kumārov opis Premchanda izrazito subjektivan, može se pretpostaviti kako nije potpuno pogrešan. Potkrepa tomu može se naći u načinu njegova pisanja i temama njegovih djela. Naime, gotovo svaki pisac unosi barem djelić sebe u svoj rad pa se i kroz njegova djela ponekad može proniknuti u piščevu osobnost.

Podaci potrebni za ovo poglavlje preuzeti su iz McGregor (1974), Gaeffke (1978) i Kumār (1993).

4.1 Kratke priče

Premchandova prva kratka priča, *Duniyā kā sab se Anmol Ratan* ('Najvrjedniji dragulj na svijetu'), objavljena je 1907. godine. Objavio ju je časopis *Zamana* pod pseudonimom Navābrāy. Priča je prožeta patriotizmom što se nazire već iz naslova. Naime, "najvrjedniji dragulj na svijetu" za glavnu je junakinju krv prolivena za domovinu. To je ujedno i prva Premchandova priča kojoj je tema politička neovisnost države. Ta je priča uvrštena i u prvu Premchandovu zbirku kratkih priča na urdskome jeziku, *Soz-e-Watan*, također izdanu 1907. godine. I preostale četiri priče iz zbirke prožete su patriotizmom.

Dhanpat Rāy je 1910. promijenio pseudonim u "Premchand". Na to su ga ponukale vlasti bez čijeg odobrenja ni jedan njegov tekst nije mogao biti objavljen. Vlasti su tu odluku donijele iz straha od ustanka koji bi mogao biti potaknut Premchandovim domoljubnim tekstovima. Stoga se htio nekako sakriti od vlasti te je zaključio da je promjena imena najbolji način. No, zbog toga je morao i promijeniti teme svojih tekstova pa je tako počeo pisati o povijesti i narodnim pričama. Prva priča izdana pod novim pseudonimom bila je *Bade Ghar Kī Beṭī* ('Kći iz plemićke obitelji') također u časopisu *Zamana* u prosincu 1910. Među priče s povijesnim temama ubrajaju se *Rānī Sārāndhā* ('Kraljica Sārāndhā'), *Vikramāditya Kā Tegā* ('Vikramādityin mač'), *Rājā Hardaul* ('Kralj Hardaul'), *Rūṭhī rānī* ('Ljuta kraljica') i tako dalje.

Kako bi se približio široj publici, to jest onoj koja nije razumijela urdski, Premchand je počeo pisati na hindskome. Drugi je razlog prelaska na hindski to što je shvatio da od pisanja samo na urdskome ne zarađuje dovoljno. Tako je 1917. godine izdao prvu zbirku kratkih priča na hindskome jeziku naslovljenu *Sapta Saroj* ('Sedam lopoča'). U tu je zbirku uključeno sedam priča: *Bade Ghar Kī Beṭī* ('Kći iz plemićke obitelji'), *Saut* ('Suparnik'), *Sajjantā Kā Danḍ* ('Prokletstvo dobrote'), *Panch Parmeśvar* ('Pet bogova'), *Namak Kā Dārogā* ('Nadzornik soli'), *Upadeś* ('Propovijed') i *Parīkṣā* ('Ispit').

Kao što je već navedeno, Premchand je sveukupno napisao oko 300 kratkih priča od kojih su najpoznatije i najznačajnije *Kafan* ('Mrtvački pokrov'), *Shatranj ke khilādī* ('Šahisti'), *Pūs kī rāt* ('Zimska noć') te *Bade bhāī sāhab* ('Stariji brat'), *Nashā* ('Opijenost') i *Thākūr kā kuan* ('Thākurov bunar'). Posljednje tri priče odabrane su kao primjeri prikaza mogućih poteškoća pri prevođenju i nekih specifičnosti hindskoga jezika u ovome radu.

Kafan je zasigurno najpoznatija Premchandova priča. Dvojica glavnih likova, Mādho i Ghīsū, svojim načinom razmišljanja i ponašanjem predstavljaju kritiku društvu u kojem prevladava

mišljenje da se rad i trud ne cijene. Smatralo se, naime, da pametni ljudi izbjegavaju posao, a prolaze bolje od onih koji naporno rade i koji vlastitim radom žele napredovati. To bi se veoma lako moglo primijeniti i na današnje društvo diljem svijeta, ne samo u Indiji. Premchand je izvrsno okarakterizirao te likove koji čak izazivaju simpatiju i suosjećanje kod čitatelja. Tako nešto bi rijetko koji pisac i danas teško mogao postići. Radnja započinje smrću Mādhove supruge Budhiye tijekom poroda. Dok Budhiyā pati od teških bolova, Mādhō i njegov otac Ghīsū ne poduzimaju ništa sve dok ona ne umre kad Ghīsū odluči isprobiti novac od seoskog zemljoposjednika za posmrtni obred i mrtvački pokrov. Međutim, novac koji su dobili, otac i sin potroše na hranu i piće. U tim se trenucima pijanstva prisjećaju Budhiye koja ih je dvorila i brinula se za njih te joj zahvaljuju što je umrla i još ih jednom nahranila. Međutim, Mādhō se zabrine što joj nisu kupili mrtvački pokrov i što će reći susjedi, ali i Budhiyā kad se opet sretnu. Ghīsū ga uvjeri da mrtvački pokrov nitko neće vidjeti po mraku i da nije važno kako izgleda, a kako je Budhiyā bila dobra za života, neće prigovarati ni nakon smrti. Njih su dvojica toliko opijeni novcem koji su dobili, a ne zaradili, da čak podijele ostatke svoje obilne večere s prosjakom. Budući da su sav novac protratali, Ghīsū je uvjeren da će ljudi koji su im udijelili prvi puta, to isto učiniti i po drugi puta. Taj stav pokazuje mišljenje mnogih ljudi, ne samo Ghīsūa, da nije potreban rad za stjecanje novca, nego snalažljivost. Prema tome, nije potrebno obavljati, primjerice, potplaćene fizičke poslove, samo se treba znati snaći.

Osim Mrtvačkog pokrova, znamenita je i priča *Shatranj ke khilādī*. Prema njoj je glasoviti indijski redatelj Satyajit Rāy snimio istoimeni film 1977. godine. Radnja prati dvojicu velikaša, Mirzu Sajjāda Alīja i Mīra Rošana Alīja, u Lakhnauu posljednju godinu vladavine *navaba*⁵ Vājida Alīja Šāha (1822-1887) prije nego što su ga Britanci svrgnuli s vlasti, to jest 1856. Dvojica glavnih likova, Mirzā i Mīr, toliko su udubljeni u svoje igranje šaha da uopće ne primjećuju i ne doživljavaju vanjski svijet i realnost. Žive samo kako bi se sastajali i igrali partije šaha jednu za drugom. Ne primjećuju ni svoju obitelj ni ukućane, a kamoli svijet oko sebe. Tako, na primjer, Mīr uopće ne zna da njegova supruga ima ljubavnika i koliko je teško i naporno slugama kad se igra održava u njegovoj kući. Osim toga, ni jedan od njih dvojice ne primjećuje sve veći prodor Britanaca u Lakhnauu, a na kraju ni njihovo zauzimanje grada i svrgavanje vladara. Dok ostatak stanovništva pomno prati razvoj te političke situacije koja bi se metaforički mogla opisati kao druga partija šaha, Mirzu i Mīra samo brine kako će i gdje igrati. Kroz pasivnost i potpunu nezainteresiranost glavnih likova, Premchand predočava Indijce svog vremena. Naime, smatrao je da bi se Indijci trebali više boriti za odcjepljenje od

⁵ Titula koja je označavala potkralja ili zamjenika vladara u Mogulskom carstvu za vrijeme njihove vladavine u Indiji. Poslije su je usvojili i nezavisni vladari Bengala, Oudha i Arcota (<https://www.britannica.com/topic/nawab>).

britanske vlasti i boriti se za političku nezavisnost što je slikovito opisao preko likova Mirze i Mīra. Priča završava u skladu sa životom kakav su vodila dvojica protagonista – poubijali su se u svađi zbog krivog poteza u šahu. Takvim je gotovo apsurdnim završetkom autor možda htio dočarati koliko je važnim smatrao uključenost pojedinca u društvo, političku situaciju države i općenito svijeta u kojem živi.

Pūs kī rāt priča je o siromašnom seljaku Halkū koji duguje novac svom zemljoposjedniku. Gotovo sve što zaradi mora mu platiti. Osim što naporno radi u polju, prisiljen je čuvati usjev preko noći od životinja i lopova. Zbog toga su on i supruga Munnī pokušavali štedjeti kako bi si kupio pokrivač jer je dolazila zima. Međutim, jednoga dana zemljoposjednik je došao i zahtijevao novac pa mu je Halkū morao dati svoju skromnu ušteđevinu i smrzavati se tijekom noći u polju. Kad je iste te noći otišao čuvati polje, poveo je psa Jabru sa sobom. Zaspao je unatoč hladnoći pa nije primijetio Jabru koji je lajao na plave antilope. Ujutro ga je probudila Munnī, ljuta jer nije sačuvao polje od plavih antilopa koje su ga opustošile. Halkū je zapravo bio sretan jer više nije morao provoditi noći u polju na hladnoći. Ova bi se priča mogla interpretirati kao osuda bogatih zemljoposjednika koji tlače siromašne seljake. Svakako je i prikaz teškog života ljudi na selu koji naporno rade za neznatnu naknadu, samo kako bi preživjeli te se odaje dojam da mnogi ljudi žive u stresu od dugova prema svojim zemljoposjednicima što vjerojatno nije daleko od istine. Riječ je, dakle, o još jednom Premchandovom realnom prikazu seoskog života i neravnopravnosti između financijski stabilnijih i nestabilnijih.

Podaci potrebni za ovo poglavlje preuzeti iz Gaeffke (1978) i Bandopadhyay (1981).

5 Zaključak

Hindski i hrvatski prilično su različiti jezici, kako u području gramatike, tako i u području vokabulara. Zbog toga se dosta često javljaju poteškoće i nedoumice prilikom prevođenja s jednoga na drugi jezik. Upravo je to bio poticaj za pisanje ovakvog rada u kojemu je naglasak na prevođenju s hindskoga na hrvatski. Kratak prikaz gramatike hindskoga jezika pokušao je istaknuti najvažnije gramatičke razlike između dvaju jezika, ali i upozoriti na načine prevođenja specifičnih hindskih vremena i načina kojih nema u hrvatskome. U radu su također navedeni neki od mnogobrojnih frazema u hindskome jeziku za koje se često ne mogu pronaći prikladni ekvivalenti u hrvatskome. Zbog toga je nužno što bolje i vjernije prenijeti značenje i smisao, a izbjegavati prevođenje riječ po riječ jer takav postupak često ne daje pravi smisao, a ponekad čak proizvodi i besmislen prijevod. Osim toga, spomenut je veoma malen fond riječi od ogromnog broja riječi sadržanih u hindskome jeziku. Navedene su riječi tek uzorak rječničkog blaga koje nije uvijek lako prevesti, premda se na prvi pogled to ponekad i ne čini toliko teško. Iako hrvatski vokabular nikako nije siromašan, pri prevođenju izrazito bogatog hindskog leksika ponekad nije lako prenijeti točno značenje ili pronaći ispravnu inačicu neke riječi ili fraze.

Budući da je Premchand jedan od najznačajnijih predstavnika hindske književnosti dvadesetog stoljeća, ta je književnost sažeto opisana kako bi se Premchanda i njegova djela, a posebice njegove kratke priče, lakše smjestilo u njezin kontekst. Time se također pokušala istaknuti Premchandova važnost za hindsku, ali i urdsku književnost. Ovaj rad nije mogao obuhvatiti pozamašan Premchandov opus, pa se ograničio na tri kratke priče iz zbirke *Mānasarovar*. Te priče nisu još prevedene na hrvatski jezik te se njihov cjelovit prijevod donosi u prilogu rada.

Ovaj je rad, dakle, prikaz mogućnosti ili nemogućnosti prevođenja na hrvatski jezik nekih karakteristika hindskoga jezika, kao i mogućih izazova pri prenošenju značenja na prijevodnim primjerima. Usto je zaključeno da je mnogo važnije prenijeti točan smisao i autorov način pisanja nego doslovan prijevod od riječi do riječi. Cilj je rada također bio pokušati odrediti pravce unutar kojih bi se mogla odvijati naredna, opsežnija istraživanja.

6 Literatura

Babić, Stjepan, i Milan Moguš. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga, 2011.

Bandopadhyay, Manohar. *Premchand: Life and Works*. New Delhi: Publications Division, Ministry of Information and Broadcasting, Government of India, 1981.

Baza frazema hrvatskoga jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/> (Pristupljeno travanj 2020).

Dasgupta, Atis. (1994) The Bauls and Their Heretic Tradition. *Social Scientist*, vol. 22, no. 5/6, str. 70-83.

Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/nawab> (Pristupljeno srpanj 2020).

Gaeffke, Peter. *Hindi literature in the twentieth century*. Vol. VIII, Part 1, Fasc 5. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1978.

Hindi CBSE. <https://www.hindicbse.com/p/sparsh-muhavare-aur-lokoltiyan.html> (Pristupljeno srpanj 2020).

Hindi Vidya. <https://hindividya.com/मुहावरे-muhavare/> (Pristupljeno travanj 2020).

Hindi2Dictionary. <http://www.hindi2dictionary.com/> (Pristupljeno travanj 2020).

Hinkhoj. <https://dict.hinkhoj.com/> (Pristupljeno travanj 2020).

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. <http://www.enciklopedija.hr> (Pristupljeno rujan 2020).

Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/> (Pristupljeno travanj 2020).

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika. <http://ihjj.hr/kolokacije/> (Pristupljeno travanj 2020).

Kumar, Jainendra. *Premchand: A life in letters*. Agra, 1993.

Lal, Mohan. *Encyclopaedia of Indian Literature: Sasay to Zorgot*. New Delhi: Sahitya Akademi, 1992.

Matišić, Zdravka. *Elementi hindske gramatike*. Zagreb: Ibis grafika, 1996.

—. (1989) Hinski i njegovi dijalekti. *Sol*, Vol. 2, no. 9, str. 99-115.

McGregor, R. S. *Hindi – English Dictionary*. 56. New Delhi: Oxford University Press, 2016.

—. *Hindi literature from its beginnings to the nineteenth century*. Vol. VIII, Part 1, Fasc 6. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1984.

— . *Hindi literature of the nineteenth and early twentieth centuries*. Vol. VIII, Part 1, Fasc 2.
Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1974.

— . *Outline of Hindi Grammar*. Oxford: Clarendon Press, 1972.

People Groups of India. <https://peoplegroupsindia.com/> (Pristupljeno srpanj 2020.).

Premchand. *Mānasarovar*. Vol. I. Ilahabad: Sarasvati Pres, 19-?

Shabdkosh. <https://www.shabdkosh.com/> (Pristupljeno travanj 2020).

Prilog: prijevod triju priča iz kojih su preuzeti primjeri u radu

Stariji brat

Moj je stariji brat od mene bio stariji pet godina, ali samo tri razreda napredniji. I on je počeo učiti u istoj dobi kad sam i ja počeo, ali nije mu se sviđala zamisao da brza u tako važnoj stvari kao što je obrazovanje. Toj je građevini htio postaviti veoma čvrst temelj na kojem bi mogao izgraditi veličanstvenu palaču. Posao od jedne godine, on bi radio dvije. Ponekad mu je trebalo čak i tri. Ako temelj nije učvršćen, kako da kuća bude stabilna!

Ja sam bio mlađi, a on stariji. Meni je bilo devet, a njemu četrnaest godina. Po rođenju je imao pravo prekoravati i nadzirati me. A moja je skrušenost bila takva da sam njegove zapovijedi smatrao zakonom.

Po prirodi je bio vrlo studiozan. Uvijek bi sjedio s otvorenom knjigom. I, možda kako bi odmorio mozak, nekad u bilježnicu, a nekad na rubove knjige stalno bi crtao ptice, pse, mačke. Ponekad bi deset-dvadeset puta čvrljao isto ime, riječ ili rečenicu! Nekad bi jedan stih više puta prepisao lijepim rukopisom. Nekad bi pisao takve riječi u kojima ne bi bilo ni smisla ni sklada. Na primjer, jednom sam u njegovoj bilježnici vidio ovaj tekst: “poseban, Ameena, braćo-braćo, zapravo, brat-brat, Radheshyam, Gospodin Radheshyam, do jedan sat”, a nakon toga nacrtano lice čovjeka. Mnogo puta pokušao sam odgonetnuti smisao te zagonetke, ali nisam uspio. A nisam imao hrabrosti pitati ga. On je bio u osmom razredu, ja u petom. Razumijeti njegovo pisanje, za mene je bio prevelik zalogaj.

Ja uopće nisam bio zainteresiran za učenje. Bilo mi je teško čak i sat vremena sjediti s knjigom u ruci. Čim bi mi se pružila prilika, izašao bih iz studentskog doma i odlazio na livadu, pa bih nekad bacao kamenčiće uvis, nekad bih puštao papirnate leptire, a ako bih sreo nekog druga, više me ne morate ni pitati. Nekad bismo se popeli na dvorišni zid pa skakali dolje, nekad bismo uzjahali dvorišna vrata pa ih micali naprijed-natrag i uživali u “vožnji automobila”, ali čim bih došao u sobu i vidio zastrašujuće bratovo lice, zastao bi mi dah. Njegovo bi prvo pitanje bilo: “Gdje si bio?” Uvijek bi isto pitanje postavio istim tonom, a moj je odgovor na to pitanje bila samo tišina. Tko zna zašto iz mojih usta nije izlazilo da sam se vani malo igrao. Moja je tišina govorila da priznajem svoj prijestup, a za brata nije bilo drugog načina osim da me dočeka riječima u kojima se miješala nježnost i srdžba.

“Ako ćeš tako učiti engleski, učiti ćeš cijeli život i nećeš naučiti ni riječ. Učenje engleskog nije dječja igra pa da ga nauči svatko tko poželi, inače bi svaka šušta postala stručnjak za engleski. Za to treba dan i noć naprezati oči, treba pošteno zapeti i tada se može naučiti. Ma

što naučiti, navodno naučiti. Čak i najveći stručnjaci ne znaju pisati savršen engleski, a i u govoru zaostaju. Stalno ti govorim koliko si glup jer ne učiš na mom primjeru. Vlastitim očima vidiš koliko naporno radim, a ako ne vidiš, onda imaš problem s vidom i pameću. Ima toliko svetkovina i priredbi, jesi li me ikada vidio da idem na njih? Svakodnevno se održavaju hokejske i kriketske utakmice. Ja se držim podalje od toga. Uvijek učim i unatoč tome u istom razredu ostajem dvije-tri godine, pa kako se ti onda možeš nadati da ćeš proći, a gubiš vrijeme na igru? Meni trebaju samo dvije-tri godine, a zar ćeš ti trunuti cijeli život u istom razredu? Ako tako tratiš život, onda je bolje da ideš kući i tamo prodaješ zjake. Zašto rasipaš djedov teško zaradeni novac?”

Kad bih čuo takvu uvredu, počeo bih plakati. Što da odgovorim? Ja sam počinio prijestup, tko drugi da trpi vrijeđanje? Brat je bio stručnjak u umjetnosti držanja prodika. Govorio je takve riječi, odapinjao takve strijele mudrosti da mi se slamalo srce i izdavala me hrabrost. Ja u sebi nisam imao moć takvog iscrpljujućeg rada i u tom sam očaju neko vrijeme mislio: “Zašto ne bih otišao kući? Zašto da si upropastim život uplićući se u nešto što je izvan moje moći?” Prihvatio sam svoju ograničenost, ali toliko raditi? Zavrtjelo bi mi se, ali nakon sat-dva oblaci očaja raspršili bi se i namjeravao bih se ubuduće potpuno posvetiti učenju. Brzo bih napravio neki raspored. Kako da počnem bez unaprijed pripremljenog plana i spremnog programa? Dio za igru potpuno bi nestao iz rasporeda. Ustajanje, umivanje, doručkovanje i početak učenja zorom u šest sati. Od šest do osam engleski, od osam do devet aritmetika, od devet do pola deset povijest, zatim objed i u školu. U pola četiri, kad se vratim iz škole, pola sata odmora, od četiri do pet zemljopis, od pet do šest gramatika, pola sata šetnje samo ispred doma, od pola sedam do sedam sastav na engleskom, zatim večera pa od osam do devet prijevod, od devet do deset hindski, od deset do jedanaest ostali predmeti, zatim spavanje.

No jedno je napraviti raspored, a drugo pridržavati ga se. Od prvoga dana počeo bih ga zanemarivati. Potajno i neodgodivo privlačilo me ugodno zelenilo polja, blag vjetar, naguravanje i živahnost u nogometu, povoljne prilike u igri *kabaddī*, brzina i hitrost u odbojci, pa bih zaboravio na sve čim bih došao. Nitko ne pamti taj ubojit raspored i te knjige koje kvare oči i brat je opet dobio priliku za savjete i grdnju. Pokušavao bih pobjeći od njegove sjene, kloniti se njegovih očiju, u sobu bih krišom ulazio kako on ne bi čuo! Kad bi me pogledao, zastao bi mi dah. Činilo se kao da mi nad glavom uvijek visi trgnuti mač. Ipak, kao što je čovjek čvrsto vezan sponama zablude i obmane, čak i između smrti i boli, tako sam i ja trpio ukore, ali nisam mogao odbaciti igru.

Održao se završni ispit. Brat je pao, a ja sam prošao i bio sam najbolji u razredu. Između nas je ostala razlika od samo dvije godine. Palo mi je na um da bih mogao opomenuti brata: “Gdje Vam je nestala gorljiva askeza? Pogledajte mene, zabavljao sam se i svejedno sam najbolji u razredu.” Ali on je bio toliko tužan i utučen da mi je izazvao iskreno suosjećanje pa mi se zamisao da mu utrljam sol na ranu učinila sramotnom. Naravno, tada sam postao malo ponosan na sebe, a i sampouzdanje je naraslo. Brat više nije imao vlast nada mnom. Počeo sam slobodno sudjelovati u igri. Čvrsto sam odlučio. Ako me opet ponizi, iskreno ću mu reći: “Dobrano ste se namučili, a što ste postigli? Ja sam se igrao i postao sam najbolji u razredu.” Iako nisam imao hrabrosti izustiti takvu nadmenost, iz mog je ponašanja bilo očito da me nije strah brata. Brat je to primijetio – bio je veoma razborit, pa kad sam se jednog dana vratio točno na objed nakon što sam cijelo jutro igrao *gullī-ḍaṇḍu*, brat kao da je trgnuo mač i nasrnuo na me: “Vidim da ti je udarilo u glavu to što si ove godine prošao i postao najbolji u razredu, ali, dragi brate, ni velikani nisu bili oholi, a tko si ti? Iz povijesti si sigurno čitao priču o Rāvaṇi. Koju si pouku izvukao iz njegova života? Ili si je samo površno pročitao? Ne znači ništa samo proći ispite, važan je razvoj uma. Moraš razumijeti smisao svega što pročitaš. Rāvaṇa je bio gospodar svijeta. Takvi se kraljevi nazivaju vrhovnim vladarima. Danas je britansko carstvo veoma rašireno, ali oni se ne mogu nazivati vrhovnim vladarom! Mnoge države na svijetu ne prihvaćaju britansku prevlast. Potpuno su nezavisne. Rāvaṇa je bio vrhovni vladar, svi kraljevi na svijetu plaćali su mu danak. Veliki bogovi su mu služili. Čak su mu bogovi vatre i vode bili sluge, a kako je on završio? Ponos ga je potpuno uništio, nije ostao nitko tko bi mu dao gutljaj vode. Čovjek može počinuti bilo koji grijeh, ali ne i grijeh oholosti, ne nadmenost. Ako poćini grijeh oholosti, podbacio je i na ovom i na onom svijetu. Priču o Sotoni također si sigurno čitao. Bio je tako ponosan što Bog nema istinskog vjernika većeg od njega! Na kraju je bio istjeran iz neba u pakao. I osmanski je car bio ponosan. Umro je proseći. Ti si sada prošao samo jedan razred i promijenio si se, a tako nećeš više napredovati. Shvati da nisi prošao zato što si naporno radio, imao si više sreće nego pameti. Ali ta se sreća događa samo jednom, ne više puta. Ponekad ti se čak i u *gullī-ḍaṇḍi* posreći. Tako se ne postaje uspješan igrač. Uspješan igrač je onaj tko ne promašuje metu. Ne obaziri se na moj pad. Doći ćeš u moj razred pa ćeš se preznojavati kad ćeš se morati suočiti s problemima iz algebre i geometrije i učiti britansku povijest. Nije lako zapamtiti imena vladara. Bilo je čak osam Henrika. Misliš li da je lako zapamtiti koji se događaj zbija u vrijeme kojeg Henrika? Ako napišeš Henrik VII. umjesto Henrik VIII. gubiš sve bodove! Samo tako! Ne dobiješ ni nulu, čak ni nulu! Zamisli! Bilo je tucet Jamesa, tucet Williama, dvadesetak Charlesa! Da ti se zavrti u glavi. Ništa ti nije jasno.

Ti jadnici nisu imali čak ni različita imena. Na isto su ime samo stavljali Drugi, Treći, Četvrti, Peti. Da se mene pita, ja bih dao milijun imena. A geometrija Bože, sačuvaj! Ako umjesto A B C napišeš A C B, oduzimaju ti se svi bodovi. Nitko ne pita okrutne ispitivače koja je na kraju razlika između A B C i A C B, zašto muče učenike zbog nečeg beskorisnog. Zar je bitno jedeš li leću-rižu-kruh ili rižu-leću-kruh, ali te je ispitivače briga! Oni vide samo ono što piše u knjizi. Žele da djeca ponove slovo po slovo. I to se ponavljanje zove učenje, a koja je na kraju korist od učenja tih besmislica? Ako na ovu crtu staviš okomicu, baza će se zbog okomice udvostručiti. Pitajte koja je korist od toga. Ne udvostručiti, može se učetverostručiti ili čak prepoloviti, proklet bio ako znam, ali treba proći na ispitu pa se sve te gluposti moraju zapamtiti. Kažu: 'Napišite sastavak na temu »Preciznosti« koji ne smije biti kraći od četiri stranice.' Vi zatim otvarate bilježnicu, uzmete olovku u ruku i oplakujete to. Tko ne zna da je preciznost veoma dobra? To donosi nadzor u čovjekov život, privlači privrženost drugih i poslovni razvoj, ali kako napisati četiri stranice o nečem tako jednostavnom? Zašto je potrebno na četiri stranice napisati ono što se može iskazati jednom rečenicom? Ja to nazivam glupošću. To nije ušteda vremena, nego njegova zloupotreba da se nešto sili u beskraj. Mi želimo da čovjek koji treba nešto reći, brzo kaže i ode svojim putem. Ali ne, vi ćete morati ispuniti četiri stranice, pišite kako želite. A stranice trebaju biti potpuno ispunjene. Ako to nije okrutnost prema učenicima, što je onda? Nema smisla reći: 'Sažeto napiši. Sažeto napiši sastavak na temu »Preciznosti« koji ne smije biti kraći od četiri stranice.' U redu! Ako ne sažeto na četiri stranice, onda vam možda daju da napišete sto-dvjesto stranica. Trčite brzo, ali sporo. Nije li to proturječno? Čak i dijete to može razumijeti, ali učitelji nisu toliko razumni. Unatoč tome, samouvjereni su jer su oni učitelji. Doći ćeš u moj razred, dječake, pa ćeš nadrljati i tad ćeš naučiti kako svijet funkcionira. U ovom si razredu bio najbolji pa sada hodaš pola metra iznad zemlje. Zato poslušaj što ti govorim. Sto puta sam pao, ali stariji sam od tebe i imam više iskustva. Dobro poslušaj i zapamti što ti govorim ili ćeš požaliti."

Da nije došlo vrijeme za odlazak u školu, Bog zna kad bi završile te prodike. Tog mi je dana obrok bio bezukusan. Ako me se tako prekorava jer sam prošao, onda bih si vjerojatno oduzeo život da sam pao. Brat je učenje u svom razredu tako oslikao da me prestrašio. Čudo je što nisam odustao od škole i pobjegao kući, ali i nakon toliko prekoravanja moja je averzija prema knjigama ostala potpuno ista. Ne dopuštam da mi prilika za igru izmakne iz ruku. Učio sam i ja, ali veoma malo, tek toliko da mogu odraditi svakodnevne zadatke i da se ne moram sramotiti u razredu. Ponovno je nestalo ono samopouzdanje koje sam zadobio i ponovno sam počeo živjeti poput lopova.

Opet se održao završni ispit i opet sam ja prošao, a brat je pao. Ja nisam naporno radio i tko zna kako sam bio najbolji u razredu. I ja sam se sam iznenadio. Brat se ubijao od napornog rada. Gutao je slovo po slovo iz svakog predmeta, do deset sati navečer jedno, pa od četiri ujutro drugo, zatim opet od šest do pola deset prije odlaska u školu. Lice mu je postalo bezbojno, ali jadničak je pao. Sažalio sam se nad njim. Kad su objavili rezultat, briznuo je u plač, a i ja sam počeo plakati. Prepolovila mi se radost zbog vlastitog prolaza. Da sam i ja pao, brat ne bi bio toliko tužan, ali tko može izbjeći sudbinu.

Mene i brata sada je dijelio samo jedan razred. Pala mi je na pamet zlobna misao da bi brat možda mogao pasti još jednu godinu pa bismo bili na istoj razini i ne bi me imao na temelju čega koriti, ali brzo sam odagnao tu podlu zamisao iz glave. Naposljetku, on me prekora zbog moje dobrobiti. Sada mi je, naravno, neugodno, ali možda su te njegove prodike utjecale da brzo prođem i to s tako dobrim ocjenama.

Danas je brat mnogo blaži. I kad je nekoliko puta imao priliku ukoriti me, mirno je to odradio. Možda je sada počeo shvaćati da me nema pravo prekora, ili ima, ali veoma malo. I moja je sloboda porasla pa sam nepravedno počeo iskorištavati njegovu popustljivost. Mislio sam da ću svakako proći učio ja ili ne i da je moja sudbina zapečaćena, zato sam prestao učiti i ono malo što sam učio zbog straha od brata. Razvio sam novu sklonost puštanja zmajeva i cijelo sam vrijeme prisustvovao puštanju zmajeva, ali ipak sam poštivao brata i puštao sam zmajeve izvan njegova pogleda. Premazivanje uzice, privezivanje uzica i drugi problemi pripremanja za natjecanje u puštanju zmajeva, svi su se rješavali u tajnosti. Nisam htio da brat posumnja kako se u mojim očima smanjilo poštovanje i pokornost prema njemu.

Jednoga sam dana, daleko od doma, bezbrižno trčao i lovio zmaja. Oči sam usmjerio prema nebu, a um prema tom nebeskom putniku koji je polako lelujući slijetao poput neke besvjesne duše sišle s neba koja prima novi sakrament. Čitava je vojska dječaka uzela dugačke i teške štapove i trčala ih dočekati. Nisu znali je li netko ispred ili iza njih. Svi kao da su letjeli s tim zmajevima nebom gdje je sve ravno, gdje nema automobila, nema tramvaja ni vlakova.

Odjednom sam naletio na brata koji se vjerojatno vraćao s tržnice. Odmah me uhvatio za ruku i bijesno rekao: “Zar te nije sram trčati za jeftinim zmajem s tom dječurlijom? Nije te briga ni to što više nisi u nižim razredima, dapače, sada si u osmom razredu, samo jedan razred niže od mene. Naposljetku, čovjek treba malo misliti na svoj položaj. Nekada su ljudi po završetku osmog razreda postajali zamjenici poreznika. Koliko poznajem onih koji su završili

samo osnovnu školu i bili najbolji u razredu, a sada su zamjenici suca ili inspektori. Koliko je naših vođa i urednika novina završilo samo osmi razred. Veliki učenjaci su im podređeni. A ti si došao u osmi razred i trčiš za zmajem s tom dječurlijom. Rastužuje me tvoja nerazboritost. Ti si pametan, u to nema sumnje, ali čemu ta pamet ako nam razara dostojanstvo. Sigurno misliš: ‘Ja sam samo jedan razred niže od brata i nema mi pravo ništa reći’, ali varaš se. Stariji sam od tebe pet godina i čak i da danas dođeš u moj razred – ako ispitivači ostanu isti, nesumnjivo ćeš sljedeće godine doći u moj razred, a godinu nakon možda me čak i prestigneš – ali razliku od pet godina što je između nas ne može izbrisati ni Bog, a kamoli ti. Ja sam od tebe stariji pet godina i uvijek ću ostati. Ne možeš dostići moje iskustvo na svijetu i u životu pa makar postao M. A., D. Litt. ili D. Phil. Pamet ne dolazi iz knjiga, nego iz života. Naša majka nije uopće išla u školu, a djed je završio možda pet-šest razreda, ali čak i da nas dvojica steknemo sve znanje na svijetu, zar će majka i djed prestati imati pravo kazniti i prekoriti nas? Ne samo zato što su naši stariji, nego zato što imaju više iskustva na svijetu od nas i uvijek će ga imati. Oni možda ne znaju državnu organizaciju Amerike ili koliko se puta ženio Henrik VIII. ili koliko zvijezda ima na nebu, ali postoji na tisuće toga što oni znaju više od mene i od tebe. Da se, ne daj Bože, ja sada razbolim, ti bi se potpuno zbunio. Ne bi smislio ništa osim slanja telegrama djedu, ali da je djed na tvom mjestu, on ne bi nikome slao telegram, ne bi se zbunio niti smeo, najprije bi sam utvrdio bolest i liječio me, a ako to ne bi uspjelo, dao bi pozvati nekog liječnika. Bolest je zaista nešto ozbiljno. Ja i ti ne znamo raspodijeliti čak ni mjesečne troškove. Što god djed pošalje, mi to već do 20.-22. protratimo, a onda postanemo najveći siromasi. Prestanemo doručkovati, počnemo se skrivati od perača rublja i brijača, a djed je s pola od onoga koliko danas ja i ti trošimo proveo velik dio svog života časno i ugledno i još je održavao deveteročlanu obitelj. Pogledaj i našeg gospodina ravnatelja. Zar nije on M. A., ali titulu nije dobio ovdje nego na Oxfordu. Zараđuje tisuću rupija, ali tko upravlja njegovom kućom? Njegova stara majka. Diploma gospodina ravnatelja ovdje je postala nevažeća. Prije je sam upravljao kućom. Stalno je trošio. Zadužio se. Od kad je njegova majka uzela upravljanje u svoje ruke, u kuću kao da je došla božica Lakṣmī. Dakle, dragi brate, obavezno si izbij iz glave da si mi se približio i da si sada samostalan. Nećeš otići na krivi put dok si pod mojim nadzorom. Ako se ti s time nećeš složiti, ja (pokaže dlan) mogu i ovo upotrijebiti. Znam da su ti moje riječi mrske.”

Pognuo sam glavu pred tom njegovom novom lukavštinom. Danas zaista shvaćam svoju podređenost i prema bratu osjećam poštovanje. Rekao sam suznih očiju: “Naravno da ne. Potpuno je istina sve što govorite i imate pravo to reći.”

Brat me zagrlio i rekao: “Ne branim puštanje zmajeva. I ja to želim, ali što ću, ako odem krivim putem kako ću te štititi? I ta je dužnost na meni.”

Slučajno je upravo tada jedan prerezani zmaj prošao iznad nas. Uzica mu je visjela. Skupina dječaka u trku ga je slijedila. Brat je veoma visok. Skočio je, uhvatio uzicu i bezbrižno otrčao prema domu. Ja sam trčao za njim.

Opijenost

Āsvarī je bio sin velikog zemljoposjednika, a ja siromašnog činovnika koji osim napornog rada i plaće nije imao druge imovine. Nas bismo dvojica međusobno stalno raspravljali! Ja bih klevetao zemljoposjednike, nazivao ih nasilnim životinjima, pijavicama koje sišu krv i napuhnutim jalovcima. On bi zauzimao stranu zemljoposjednika, ali naravno da bi njegovo gledište bilo dosta slabo jer nije imao nikakav argument u njihovu korist. Reći da nisu svi ljudi isti, da uvijek ima i da će uvijek biti malih i velikih, bio je slab argument. Bilo je teško pokazati ispravnost tog ustrojstva nekim ljudskim ili moralnim zakonima. Ja bih se u žaru prepirke često razljutio i govorio o tome, a Āsvarī bi se smiješio i kad bi bio pobijeđen. Nikada ga nisam vidio ljutitog! Možda je to bilo zato što je razumio slabost svoje strane. Prema slugama se nije odnosio visoka. Ali imao je on velik dio bogataške bezosjećajnosti i oholosti. Bio bi sav izvan sebe ako bi sluga kasnio s pospremanjem kreveta, ako bi mlijeko bilo pretoplo ili prehladno ili ako bicikl ne bi bio dovoljno čist. Nimalo nije podnosio lijenost i nepristojnost, ali prema prijateljima, a naročito prema meni, bio je veoma srdačan i blag. Da sam ja na njegovu mjestu, možda bi se i u meni rodila takva grubost kakva je bila kod njega jer se moje čovjekoljublje nije temeljilo na načelima nego na osobnoj situaciji, ali da je on na mom mjestu, možda bi svejedno bio bogat jer je po prirodi volio užitak i nadmoć.

Odlučio sam da za ove praznike povodom Dašahre ne idem kući. Nisam imao novaca za stanarinu i nisam htio zadavati muke ukućanima. Znam da je što god mi daju mnogo više od njihove mogućnosti. Uz to sam mislio i na ispите. Još je ostalo mnogo toga za učenje, a tko uči kad dođe kući? A nisam htio ni ostati sam u studentskom domu poput duha. Zato sam kad me Āsvarī pozvao svojoj kući pristao bez nagovaranja. Bit će sjajno pripremati ispите s Āsvarījem. On je marljiv i pametan, iako je bogat.

Još je rekao: “Ali, brate, zapamti nešto. Ako tamo kritiziraš zemljoposjednike, smrtno će se naljutiti i to se mojim ukućanima neće svidjeti. Ti ljudi upravljaju zakupcima tvrdnjom da je Bog stvorio zakupce kako bi njima služili. I zakupci to misle. Ako im ukažeš na to da između zemljoposjednika i zakupaca nema prave razlike, onda nigdje ne bi bilo zemljoposjednika.”

Rekao sam: “Dakle, ti misliš da ću ja postati netko drugi kad dođem tamo?”

“Da, točno to mislim.”

“Krivo misliš.”

Āsvarī nije ništa odgovorio. Možda je pustio da ja odlučim o tome i veoma je dobro učinio. Ako on ustraje po svome, onda se i ja inatim.

2.

Ma, kakav drugi razred, nisam nikad putovao ni u međurazredu. Sada mi je sreća donijela ovo putovanje drugim razredom. Vlak je dolazio u devet sati navečer, ali mi smo ushićeni zbog putovanja na stanicu došli već predvečer. Nakon što smo malo šetali, otišli smo u restoran na objed. Konobarima, koji su bili pravi poznavaoči, na temelju moje odjeće i vladanja, nije dugo trebalo da shvate tko je gospodin, a tko čankoliz, ali tko zna zašto mi se njihova drskost nije sviđala. Novac je odlazio iz Īsvarījeva džepa. Možda su ovi konobari dobivali napojnice veće od plaće moga oca. I Īsvarī je na odlasku dao pola rupije. Ipak sam od svih njih očekivao istu pažnju i ljubaznost kojom su posluživali Īsvarīja. Svi bi odmah trčali na Īsvarījevu zapovijed, ali ako bih ja nešto tražio, ne bi pokazali ni najmanju revnost. Obrok mi je bio potpuno bezukusan. Ta je razlika svu pažnju privlačila na mene.

Vlak je došao i mi smo se ukrcali. Konobari su pozdravili Īsvarīja. Mene nisu ni pogledali.

Īsvarī je rekao: “Kako su svi ljubazni! Ni jedan naš sluga ne obavlja posao kako treba.”

Ljutito sam mu odgovorio: “Da tako i svojim slugama daješ napojnice od osam anna, možda bi postali ljubazniji.”

“Pa zar ti misliš da su svi oni samo zbog pohlepe za napojnicom tako pristojni?”

“Ne, nikako. Njima je ljubaznost i pristojnost u krvi!”

Vlak je krenuo. Bio je to poštanski vlak. Išao je iz Prayaga do Pratāpgarha. Neki je čovjek otvorio naš odjeljak. Odmah sam povikao: “Ovo je drugi razred! Drugi razred!”

Taj je putnik ušao u odjeljak, ravnodušno me pogledao i rekao: “Da, gospodine, svaki sluga to zna” i sjeo je između nas. Ne mogu ni reći koliko me bilo sram.

Došli smo u Moradabad u cik zore. Na stanici je stajalo nekoliko ljudi i čekalo nas. Dva su čovjeka bila lijepo uređena. Pet slugu. Sluge su podigli našu prtljagu. Oba su lijepo sređena čovjeka hodala iza njih. Jedan je bio musliman, Riyāsāt Alī, a drugi brahman, Rāmharakh. Obojica su ne prepoznajući me pogledala kao da govore: “Kako se labud i vrana mogu družiti?”

Riyāsāt Alī upita Īsvarīja: “Ovaj uvaženi gospodin studira s Vama?”

Īsvarī je odgovorio: “Da, zajedno studiramo i živimo. Zapravo, može se reći da zahvaljujući upravo njemu studiram u Allahabadu, inače bih se sigurno odavno vratio u Lakhnau. Sada sam ga dovukao ovamo. Nekoliko je telegrama s pozivom došlo iz njegove kuće, ali rekao sam mu da ih odbije. Posljednji je telegram bio hitan i naknada je bila četiri ane po riječi, ali i na njega sam negativno odgovorio.”

Oba su me gospodina začuđeno pogledala. Izgledali su kao da se pokušavaju zabrinuti.

Riyāsat Alī je polusumnjičavim glasom rekao: “Ali Vi ste jednostavno odjeveni!”

Īsvarī je otklonio sumnju: “Gospodin je sljedbenik Mahātme Gāndhīja! Ništa drugo ne nosi osim pamučne odjeće. Svu je staru odjeću spalio! Zapravo, može se reći da je kralj. Ima posjed s godišnjim prinosom od 250.000 rupija, ali kad ga pogledaš, izgleda kao da je došao ravno iz sirotišta.”

Rāmharakh reče: “Veoma se rijetko vidi takva narav kod bogatih. Nitko to ne može ni zamisliti.”

Riyāsat Alī potvrdi: “Da vidite Mahārāja Cānglīja, ostali biste zapanjeni. Hodao je po tržnicama u debelom, pamučnom prsluku i kožnim, seoskim cipelama. Priča se da su ga jednom opazili među kmetovima. A dao je milijun rupija za otvaranje fakulteta.”

Bio sam veoma povrijeđen, ali tko zna zašto mi se tada ta nedužna laž nije činila suludom. Kao da sam se sa svakom njegovom rečenicom sve više približavao tom izmišljenom bogatstvu.

Ja nisam dobar jahač. Naravno, u djetinjstvu sam nekoliko puta jahao teretne konje. Tamo sam vidio dva rasna konja kako nas čekaju. Premro sam od straha. Uzjahao sam, ali sav sam se tresao. Bio sam nepomičan. Usmjério sam konja iza Īsvarīja. Srećom, Īsvarī nije brzo jahao, inače bih se vjerojatno vratio slomljenih ruku i nogu. Moguće je da je Īsvarī shvatio koliko mi je neugodno.

3.

Ma, kakva kuća, Īsvarī je imao dvorac. Ulaz kao u svetištu, na vratima šeću stražari, bezbrojni sluge, vezani slon. Īsvarī me s istim preuveličavanjem predstavio svom ocu, stričevima i ostalima. Tako je izmišljao da me ništa ne pitajte. Počast mi nisu iskazali samo

sluge nego i ukućani. Seoski zemljoposjednici, koji imaju prihod od 100.000 rupija, a ne razlikuju običnog policajca od časnika. Nekoliko me gospode počelo zvati “gospodine”.

Kad smo ostali malo sami, rekao sam Īsvariĳu: “Ti si veliki vrag, prijatelju, zašto me sramotiš?”

Īsvariĳ reĳe s namještenim smiješkom: “Takvo je ponašanje neophodno pred tim magarcima, inaĳe te gledaju svisoka.”

Nešto kasnije brijaĳ nam je došao izmasirati noge. “Mlada gospoda su došla sa stanice, mora da su umorni.” Īsvariĳ je kimnuo prema meni i rekao: “Najprije izmasiraj noge mladom gospodinu.”

Legao sam na krevet. Veoma mi je rijetko u životu netko masirao noge. Uvijek sam ismijavao Īsvariĳa zbog hirova bogataša, gluposti gospode, oholosti velikih ljudi i tko zna ĳega još, a sada ja glumim rođenog gospodina.

U međuvremenu je prošlo deset sati. Bili su to ljudi staroga kova. Novi pogledi tek su taknuli vrh planine. Iz kuće su nas pozvali na objed. Otišli smo se okupati. Uvijek sam ispirem svoj *dhoti*, ali ovdje sam ga, poput Īsvariĳa, ostavio. Bilo me sram isprati svoj *dhoti*. Otišli smo unutra na objed. U domu smo sjedali za stol s cipelama. Ovdje je bilo obavezno oprati noge. Vodonoša je donio vodu. Īsvariĳ je podigao noge. Vodonoša mu je oprao noge. I ja sam podigao noge. Vodonoša je i meni oprao noge. Tko zna gdje je nestalo moje uvjerenje.

4.

Mislio sam da ću se na selu usredotoĳiti i dobro uĳiti, ali cijele sam dane provodio u šetnji. Nekad plovimo rijekom u ĳamcu, nekad lovimo ribe ili ptice, nekad gledamo hrvanje, a nekad se okupimo za partiju šaha. Īsvariĳ bi naruĳio jaja i u sobi na “peći” napravio bi omlet. Skupina slugu uvijek bi bila oko nas. Mi se nismo trebali ni pomaknuti. Bilo je dovoljno samo otvoriti usta. Sjedneš u kadu i ĳovjek je pripravan da te okupa, legneš i dvojica ti mašu lepezom. Ja sam bio poznati uĳenik Mahātme Gāndhĳja. Svugdje su me znali. Doruĳak ne smije ni malo kasniti, da se mladi gospodin ne bi naljutio, a krevet se sprema toĳno kad dođe vrijeme mladog gospodina za spavanje. Postao sam osjetljiviji i od Īsvariĳa, ili sam bio primoran takav postati. Īsvariĳ je sam rasprostirao krevet, ali kako da mladi gospodin u gostima sam rasprostire posteljninu! Klevetat ĳe njihovu velikodušnost.

Jednoga se dana ovo zaista dogodilo. Īsvarī je bio kod kuće. Možda se zadržao u razgovoru s majkom. Prošlo je već deset sati. Oči su mi se sklapale od umora, ali kako da prostrem krevet? Gospodin u gostima. Sobar je došao oko pola dvanaest. Bio je veoma uobražen sluga. Među svojim dužnostima u kući, potpuno je zaboravio na prostiranje mog kreveta. Nečega se sjetio i odmah je otrčao to obaviti. Tako sam ga prekorio da će to sigurno zapamtiti.

Īsvarī je čuo moj prijekor pa je izašao i rekao: “Veoma si dobro učinio. Svi ti nesposobnjakovići zaslužuju takvo ponašanje.”

Tako je Īsvarī jednoga dana nekamo otišao na zabavu. Pao je mrak, ali nisam upalio svjetiljku. Svjetiljka je bila na stolu. I šibice su bile ondje, ali Īsvarī nikada nije sam palio svjetiljku. Kako da onda mladi gospodin upali? Postajao sam ljut. Novine su bile odložene. Htio sam im se posvetiti, ali svjetiljka je bila ugašena. Srećom, u tom se trenutku pojavio *munshi* Riyāsat Alī. Okomio sam se na njega, tako sam ga ukorio da je jadan ispao budala: “Vi se uopće ne brinete hoćete li dati upaliti svjetiljku! Ne znam kako ti besposličari ovdje opstaju. Kod mene se ne staje ni na sat vremena.” Riyāsat Alī je dršćući upalio svjetiljku.

Ovamo bi često dolazio *Thākur*. Bio je pomalo hirovit, najveći sljedbenik Mahātme Gāndhīja. Otkad je shvatio da sam Mahātmin učenik, veoma me poštivao, ali bilo mu je neugodno nešto me pitati. Jednoga je dana vidio da sam sâm pa mi je pristupio, sklopio je ruke i rekao: “Gospodine, Vi ste učenik oca Mahātme, zar ne? Ljudi govore da kad nastupi nezavisnost, neće biti zemljoposjednika.”

Postao sam si važan: “Zašto je nužno da bude zemljoposjednika? Što oni još čine osim što piju krv siromašnima?”

Thākur ponovno upita: “Pa, gospodine, zar će svim zemljoposjednicima zemlja biti oduzeta?”

Rekao sam: “Mnogo ljudi će ju rado dati. Oni koji neće rado dati, njima će zemlja morati biti oduzeta. Mi mirno čekamo. Čim nastupi nezavisnost, sva ćemo naša područja prepustiti zakupcima.”

Sjedio sam nogu ovješeneh o stolac. *Thākur* mi je počeo masirati noge. Zatim reče: “Danas zemljoposjednici mnogo ugnjetavaju, gospodine. Ako i meni date malo zemlje na Vašem području, gospodine, otišao bih i tamo Vam služio.”

Rekao sam: “Brate, sada nemam nikakve ovlasti, ali čim dobijem ovlast, najprije ću tebe pozvati. Naučit ću te voziti auto i bit ćeš mi vozač.”

Čuo sam da se *Thākur* toga dana veoma napio, jako istukao ženu i bio se spreman posvađati sa seoskim lihvarom.

5.

Tako su završili praznici i mi smo ponovno otišli u Prayag. Došlo nas je otpratiti mnogo ljudi iz sela. A *Thākur* je išao s nama do stanice. I ja sam svoju ulogu vješto odigrao i ostavio utisak na svako srce svojom ljubaznošću i božanstvenim osobinama poput boga Kubere. Htio sam svima dati dobru napojnicu, ali odakle mi novac? Imali smo povratne karte i trebali smo samo sjesti u vlak, ali vlak je bio krcat kad je došao. Svi su se vraćali nakon što su uživali u praznicima povodom blagdana Durge Puje. Ni igla nije stala u drugi razred. U međurazredu je bilo još gore. To je bio posljednji vlak. Nikako ga nismo mogli propustiti. Veoma smo teško pronašli mjesto u trećem razredu. Ondje se naša premoć isticala, ali bilo mi je neugodno sjediti među tim ljudima. Bijasmo došli, mirno legli i onda su nas počeli naguravati. Nije bilo mjesta ni da se okreneš na drugu stranu.

Bilo je i nekoliko obrazovanih ljudi! Oni su među sobom veličali Britansko Carstvo. Jedan je gospodin rekao: “Takvu pravdu ni jedna država nije vidjela. I veliki i mali, svi su jednaki. Čak i ako kralj presudi nekome, i njega sud obuzda.”

Drugi je gospodin potvrdio: “Gospodine, pa Vi sami možete tužiti vladara. Sud može donijeti presudu i vladaru.”

Čovjek, kojemu je na leđima bio privezan veliki zavežljaj, išao je u Kalkutu. Nigdje nije bilo mjesta gdje bi mogao odložiti zavežljaj. Bio mu je privezan na leđima. Postao je nemiran pa je stalno dolazio na vrata. Ja sam sjedio baš pored vrata. Svaki put kad bi prošao, udario bi me svojim zavežljajem i to me veoma živciralo. Prvo, nije bilo zraka, a drugo, taj je seljak stajao ispred mene kao da me guši. Neko sam vrijeme mirno sjedio. Odjednom me obuzela ljutnja. Uhvatio sam ga, odgurnuo i snažno mu prilijepio dva šamara.

Razrogačio je oči i rekao: “Zašto me udarate, gospodine? I ja sam platio kartu.”

Ustao sam i ošamario ga još dva-tri puta.

U vlaku se podignula oluja. Sa svih se strana na mene sasula tuča.

“Ako si tako osjetljiv, zašto nisi u prvom razredu?”

“Bit će da je on neki važan čovjek, ali neka je važan u svojoj kući. Da mene tako udari, pokazao bih mu.”

“Što je jadnik zgriješio? U vlaku nema mjesta za disanje, pa je otišao do prozora udahnuti malo zraka i zbog toga tolika ljutnja! Zar čovjek potpuno izgubi ljudskost kad se obogati?”

“I to je Britansko Carstvo koje ste hvalili.”

Jedan je seljak rekao: “S takvom naravi ne može ući u ured!”

Āšvarī reče na engleskom: “*What an idiot you are Bir!*”

Shvatio sam da moja opijenost pomalo opada.

Thākurov bunar

Jokhū je prinio mjedeni vrč ustima, ali se iz vode širio jak smrad. Rekao je Gaṅgī: “Kakva je ovo voda? Jako vonja, ne mogu to piti. Grlo mi se suši, a ti mi daješ da pijem pokvarenu vodu!”

Gaṅgī je svakoga dana predvečer punila i nosila vodu. Bunar je bio daleko i bilo je teško stalno ići. Kad je jučer donijela vodu, nije bilo nikakvog mirisa, kako danas voda smrdi? Prinijela je mjedeni vrč nosu i zaista je smrdjelo. Sigurno je neka životinja pala u bunar i umrla, ali odakle da donese drugu vodu?

Tko će joj dopustiti da ide na *Thākurov* bunar? Ljudi će je izdaleka prekoravati. Lihvarov je bunar na rubu sela, ali tko će joj i ondje dati da uzme vodu? A u selu nije bilo drugog bunara.

Jokhū je već nekoliko dana bolestan. Na trenutak je zatomio žeđ pa rekao: “Više ne mogu izdržati tu veliku žeđ. Daj, zatvorit ću nos i popiti malo vode.”

Gaṅgī mu nije dala vode. Pokvarena voda pogoršava bolest – toliko je znala, ali nije znala da prokuhavanjem vode pokvarenost ispari. Rekla je: “Kako ćeš piti tu vodu? Tko zna koja je životinja umrla u njoj. Idem donijeti drugu vodu s bunara.”

Jokhū ju je začuđeno pogledao: “Odakle ćeš donijeti drugu vodu?”

“I *Thākur* i lihvar imaju bunare. Zar mi neće dati da napunim jedan mjedeni vrč vode?”

“Vratit ćeš se slomljenih ruku i nogu i ništa se neće dogoditi. Sjedi tiho. Brahman će blagosloviti, *Thākur* udariti štapom, a gospodin lihvar uzet će peterostruko više. Tko razumije bol siromašnih! Kad mi umremo, nitko niti ne proviri na vrata, a velika je stvar ako nam odnesu leš u raku. Da takvi ljudi daju da uzmeš vodu iz bunara.”

U tim je riječima bila gorka istina. Gaṅgī nije odgovorila, ali mu niti nije dala piti tu smrdljivu vodu.

2.

Bilo je devet sati navečer. Izmoreni radnici već su spavali, a kod *Thākurovih* se vrata okupilo desetak besposličara. Sada nije bilo ni vrijeme ni prilika za hrabrost na bojištu. Razgovaralo se o hrabrosti u sudnici. “Kako je pametno *Thākur* podmitio policijskog narednika tijekom jedne parnice i izašao čist. Kako je mudro uzeo kopiju sudske presude. Ovrhovoditelj

i rukovodeći službenik, svi su govorili da se kopija ne može dobiti. Neki traže pedeset, neki sto. On je dobio kopiju a da nije potrošio ni novčića. Treba to znati.”

U tom je trenutku Gaṅgī došla na bunar po vodu.

Mutno svjetlo svjetiljke padalo je na bunar. Gaṅgī je sjela u zaklon na podnožje bunara i čekala priliku. Cijelo selo pije vodu iz ovog bunara. Nikome nije zabranjeno, samo oni, nesretnici, ne smiju.

Gaṅgīno je buntovničko srce pogodila tradicionalna zabrana i nemoć. “Zašto smo mi nisko, a oni visoko? Zar zato što oni vežu vrpce oko vrata? Ovdje su sami nitkovi, jedan gori od drugog. Krađu, varaju, krivotvore sudske presude. Sad je neki dan *Thākur* jednom pastiru ukrao ovcu, zaklao je i pojeo. U *paṇḍitovoj* kući kocka se tijekom cijele godine. Lihvar prodaje maslac razrijeđen uljem. Traže da se za njih radi, a kad treba platiti, izvlače se. U svakom su pogledu viši od nas. Da, po smjelosti su viši od nas, mi ne vičemo po cesti: ‘Mi smo viši, mi smo viši!’ Pohotno me gledaju kad prolazim selom. Čini se kao da svi nose zmiju na srcu, ali ponosni su što su viši!”

Začuli su se nečiji koraci kako dolaze prema bunaru. Gaṅgīno je srce zalupalo. Bit će kobno ako je vide! Ne smije ispustiti ni glas. Podigla je vrč i užu, sagnuta otišla do nekog drveta i stala u njegovu mračnu sjenu. “Kad će se ti ljudi smilovati nekome! Jasnog su Mahangūa tako pretukli da je mjesecima iskašljavao krv. Samo zato što nije htio raditi bez plaće! Eto kako ti ljudi postaju viši!”

Na bunar su po vodu došle dvije žene. Međusobno su razgovarale.

“Otišli su jesti i naredili da donesem svježu vodu. Nema se novaca za vrč.”

“Muškarci se ljute ako nas vide kako mirno sjedimo.”

“Da, a oni nikada ne uzmu krčag i odu po vodu. Samo zapovijedaju da donesemo svježu vodu kao da smo služavke!”

“A što si ako nisi služavka? Zar ne dobivaš hranu i odjeću? Čak uzimaš po desetak rupija. I to kakva si služavka!”

“Nemoj me vrijeđati, sestro! Žudim za trenutkom odmora. Da tako radim u nekoj drugoj kući, mogla bih lagodno živjeti. Osim toga, oni bi bili zahvalni. Ovdje se možeš ubiti od rada i nitko nije čak ni pristojan prema tebi.”

Kad su obje uzele vodu i otišle, Gaṅgī je izašla iz sjene drveta i došla do podnožja bunara. Besposličari su otišli. *Thākur* je također zatvorio vrata i spremao se za spavanje u unutarnjem dvorištu. Gaṅgī je uzdahnula od trenutnog olakšanja. Nekim je čudom polje bilo prazno. Vjerojatno ni kraljević koji je jednom davno krao besmrtni napitak nije bio toliko oprezan i pažljiv. Gaṅgī se krišom popela na podnožje bunara. Nikada prije nije iskusila takvu pobjedu.

Omotala je uže oko vrča. Oprezno je pogledala lijevo i desno poput vojnika koji noću probija neprijateljevu tvrđavu. Ako je sada uhvate, neće se moći nadati ni trunci milosti ili oprost. Na kraju je zazvala bogove, skupila hrabrost i spustila vrč u bunar.

Vrč je veoma tiho uronio u vodu. Ništa se nije čulo. Gaṅgī je brzo zahvatila nekoliko puta. Povukla je vrč na vrh bunara. Ni neki veoma snažan hrvač ne bi ga mogao povući tako brzo.

Gaṅgī se sagnula kako bi stavila vrč na podnožje bunara, kad su se odjednom otvorila vrata gospodina *Thākura*. Ni lav je ne bi više prestrašio.

Gaṅgī je ispalo uže iz ruku. S užetom je u vodu uz tresak pao vrč i nekoliko se trenutaka čulo talasanje.

Thākur je dozivao “Tko je? Tko je?” i dolazio prema bunaru, a Gaṅgī je skočila s podnožja bunara i pobjegla.

Kad je došla kući vidjela je kako je Jokhū prinio mjedeni vrč ustima i pije tu prljavu, smrdljivu vodu.